

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

Bakalářská práce

Ing. Zuzana Drážďanská

SOUČASNÁ ÍRÁNSKÁ MIGRACE DO QUÉBECU A JEJÍ
ZAČLEŇOVÁNÍ DO MÍSTNÍHO SPOLEČENSTVÍ

-

RECENT IRANIAN MIGRATION TO QUEBEC AND ITS INTEGRATION INTO THE
LOCAL COMMUNITY

Praha 2016

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Leoš Šatava, CSc.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 10. ledna 2016

.....

Ing. Zuzana Drážďanská

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala svému vedoucímu práce panu Prof. PhDr. Leoši Šatavovi, CSc. za cenné rady a připomínky. Dále patří mé díky všem blízkým a přátelům, kteří mne motivovali k dokončení práce a jejímu odevzdání. Zejména pak mým rodičům, kteří mě podporovali po celou dobu mého studia, a díky kterým jsem měla šanci odjet do Kanady, kde celý projekt mohl vzniknout.

Neposledně patří mé díky všem mým informátorům, kteří se mnou sdíleli své životní příběhy. Děkuji Vám.

SOUČASNÁ ÍRÁNSKÁ MIGRACE DO QUÉBECU A JEJÍ ZAČLEŇOVÁNÍ DO MÍSTNÍHO SPOLEČENSTVÍ

RECENT IRANIAN MIGRATION TO QUEBEC AND ITS INTEGRATION INTO THE LOCAL COMMUNITY

Abstrakt

Tato studie si klade za cíl objasnit cesty integrace mladých íránských imigrantů v kanadském Montréalu. Výzkum je zaměřený na mladé kvalifikované Íránce, kteří se rozhodli emigrovat do Québecu a hledat zde tak lepší životní podmínky. Ústředním tématem je jejich sociální, kulturní a neposledně i ekonomické začleňování do tamější/quebecké/montréalské společnosti.

Práce je rozdělena na dvě části, přičemž teoretická část se zaměří na teoretické koncepty imigrace a integrace s důrazem na imigrační politiku a její vývoj v quebeckém kontextu. Dále bude diskutována ekonomická otázka přistěhovalectví a odlišná vize ekonomické přínosnosti imigrantů v Kanadě, potažmo v celosvětovém měřítku. V praktické části bude představen sociodemografický profil Íránců v Québecu s důrazem na kvalitní statistická data a jejich objektivní zasazení do dnešního kontextu. Na závěr budou představeny výsledky terénního výzkumu uskutečněného v Montréalu mezi mladými Íránci v období září – prosinec 2014 při studijním pobytu na Université de Montréal.

Abstract

The aim of the thesis is to clarify the way of integration of young Iranians in Montréal in Quebec. The research is focused on the young cvalified Iranians who emigrated to Quebec to reach the better standard of living there. The main subject is to explore their social, culture and finally economic integration into the montral/quebec/ society. Thesis is divided into two parts. The first one explains the theoretical frames of migration and integration in quebec context. The economic question of imigration and its impact on the society is also discussed. In the second part the social demographic profil and the research results among Iranians living in Montréal is introduced.

KLÍČOVÁ SLOVA: Québec, Íránci, integrace, etnická identita, současná migrace, ekonomické dopady migrace
KEY WORDS: Quebec, Iranians, integration, ethnic identity, recent migration, economic impact of migration

OSNOVA

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Metodologické ukotvení práce	10
1.1 Cíl práce.....	10
1.2 Užití metody.....	10
1.3 Literární rešerše a kritika pramenů	13
1.3.1 Data aneb ne každý sčítá stejně.....	14
2 Mezinárodní migrace	17
2.1 Kořeny a příčiny migrace	17
2.2 Typologie a teorie mezinárodní migrace	18
2.2.1 Neoklasická teorie	19
2.2.2 Teorie nové ekonomie migrace	19
2.2.3 Rodinná migrace a selektivní migrace	20
2.2.4 Teorie dvojího trhu.....	20
2.2.5 Teorie světového řádu	21
2.3 Sociální teorie	22
2.3.1 Teorie sítí a formování etnicko-ekonomických vazeb	23
3 Migrace a integrace v Québecu v průběhu dějin.....	25
3.1 Stručná historie kanadské imigrace	25
3.1.1 Québecká imigrace do počátku 20. století	26
3.1.2 Québec mezi lety 1900 – 1950.....	27
3.1.3 Québec ve druhé polovině 20. století.....	28
3.2 Integrace je mrtvá, ať žije integrace! Aneb Multikulturalismus střídá interkulturalismus	28
3.2.1 Multikulturalismus versus integrace – žít spolu či vedle sebe?	29

3.2.2	Současná quebecká imigrační a integrační politika	30
3.3	Problematika migrace ve 21. století	32
3.3.1	Migrace ve hledáčku sociální věd	33
3.3.2	Otázka ekonomické přínosnosti migrantů v hostitelské zemi	36
PRAKTICKÁ ČÁST		39
4	Íránská emigrace aneb odkud přicházejí?	39
4.1	Islámská republika Írán	40
5	Sociodemografický profil Íránců v Québecu	43
5.1	Demografické charakteristiky Kanady	43
5.2	Základní demografická fakta íránské minority v Québecu	44
5.2.1	Míra prevalence	45
5.2.2	Demografické charakteristiky	46
5.2.3	Ekonomická aktivita na trhu práce	49
6	Terénní výzkum - Integrační strategie mladých Íránců v Québecu	53
6.1	Motivy výzkumu a uvedení tématu	53
6.2	Metoda sběru dat	54
6.3	Profil respondentů.....	55
6.4	Výzkumná témata a Výsledky výzkumu	56
6.4.1	Důvody emigrace	57
6.4.2	Etnicita	59
6.4.3	Integrační strategie	60
7	Diskuze.....	65
8	Závěr	67
9	Literatura	70
10	Přílohy	74
11	Seznam grafů a tabulek	75

ÚVOD

Postmoderní svět, a zejména jeho část, ve které již proběhla technologická i demografická revoluce, je podroben neustálým změnám. Na úrovni světové ekonomiky došlo k totálnímu propojení trhů a zemí. Nejedná se však o nový fenomén, počátky globalizace se váží ke konci devatenáctého století, kdy započalo první propojování trhů a zintenzivnění mezinárodní směny. Dnes však máme před sebou mnohem radikálnější strukturální proměnu. Mezinárodní trh zahrnující výměnu zboží a služeb se stále více propojuje, lidský kapitál již není vázaný na jednu danou zemi, ale například rumunští ekonomové pracující v Praze pro americkou nadnárodní korporaci zajišťují účetnictví pro kanadskou firmu s centrem ve Francii. Mezinárodní politiku určují ekonomické vazby jednotlivých států. Evropská unie zrušila hranice pro své občany. Osoba, která obdrží občanství v jedné zemi evropského společenství, se může dále nekontrolovaně pohybovat po celé Evropské unii. I přes to však tradiční uskupení států v modelu národního státu setrvává. Nabízí se otázka, zda a jak dlouho je ve světě permanentní změny a propojení kontinentů tento model udržitelný.

V rámci mezinárodní migrace, jež je dnes v mnohých debatách symbolem globalizace, se ptáme, jaká je role dnešního státu? Před čím má dnes chránit, pokud není na jeho území nebezpečí války či jiného konfliktu. Postmoderní stát 21. století svým občanům garantuje, vedle právního rámce, vzdělání, lékařské péče, zejména ekonomickou aktivitu. Zavazuje se vytvářet, podporovat a ochraňovat pracovní místa. Co má společného ochrana pracovního trhu a migrace? Přijíždějící cizinci představují určitým způsobem ohrožení dostatku těchto někdy těžce vytvářených pracovních míst. Státy balancují mezi povinnostmi státu chránit své občany a diskriminací na základě původu. Odpovědí na tuto otázku bude řešení, jež musí být po právní i morální stránce obhajitelné. Stát by měl dodržet svůj slib vyplývající ze společenské smlouvy a postarat se o blaho svých občanů, ale zároveň by neměl neporušit příslib obecné lidské humanity, ke které se zavázal vůči trpícím lidem z jakéhokoli koutu světa. Jak se má liberálně-demokratický stát zachovat? Po událostech spojených s imigrační otázkou, v médiích hojně označovanou za „uprchlickou krizi“, lze vyvodit, že ani Evropská unie nemá přesnou odpověď na kladenou otázku. Imigrační situace se během posledního roku proměnila, nikoli změnila. Došlo k několikanásobnému navýšení příchodu migrantů z Blízkého východu. Ovšem tento proud přicházející přes Turecko nebo vodní cestou přes Středozemní moře existuje již mnoho let a nárazníkové státy jako je Itálie, Řecko Španělsko volaly po změně a pomoci již léta. Až po obrázcích s mrtvými dětmi vyplavenými na pláži však začala

evropská společnost reagovat na tento dlouhodobý fenomén. Prvním krokem národního státu v reakci na vlny imigrantů je vytyčení vlastních hranic, obehnutí zdí (případ východních bariérových států EU – Maďarsko, Srbsko). Pokud flux stále přetrvává, další strategií je uvolnění hranic a vpuštění imigrantů dále do Evropy.

Úvodní otázka zněla, jak se má liberálně-demokratický stát zachovat? Stále více hlasů, které se neozývají pouze z úst extrémních politických uskupení a jejich sympatizantů, volá po plošném navrácení migrantů. Někteří dokonce popírají mezinárodní právo na azyl. Zdá se, že pokud je určitý fenomén v normě, lze postupovat právně a demokraticky, ovšem pokud se zvrtně, každý stát se nakonec zachová tak, jak je pro něj v dané situaci nejvýhodnější. Ať se jedná o uzavření, či otevření státní hranic.

Po vyřešení dilematu zda cizince vpustit na státní území či nikoli je další metou otázka integrace nově příchozích do cílových států. Kupříkladu Kanada je již delší dobu považována vzhledem ke svému imigračnímu „zakladatelskému mýtu“, stejně jako Spojené Státy, za zemi zaslíbenou pro ekonomické migranty či azylanty. Vzhledem ke značně rozsáhlému území by mohla být imigrace spíše vítána, kdyby však osidlovala neobydlené kouty Kanady při severních teritoriích. Imigranti se však naopak vydávají do největších měst při hranicích se Spojenými státy jako je Vancouver, Montréal či Toronto. Celkem 63,4 % všech cizinců přijíždějících do Kanady se vydává do těchto tří lokací. Na první příčce se nachází Vancouver, ve kterém se 40 % jeho obyvatel nenarodilo v Kanadě.¹

Jediná frankofonní provincie Kanady, Québec, má imigrační politiku ve vlastních rukou. Obdobně jako celá Kanada zvolila metodu výběru migrantů založenou na přijímání těch „nejlepších“. Jedním omezením jsou roční kvóty, druhým pak známý bodový systém, který třídí žadatele o trvalý pobyt podle vzdělání, práce a jazykových kompetencí. Tento model fakticky založený na diskriminaci a selekci však adoptují postupně všechny vyspělé moderní státy, aby zabránily přílivu nekvalifikované pracovní síly.

Jak probíhá život na území Québecu po takovémto výběrovém řízení? Zajišťuje příchozím cizincům dvojí síto lepší podmínky v hostitelské zemi? Tomuto problému se věnuje následující práce ve své praktické části, která představuje výsledky terénního výzkumu. Zkoumanou skupinou studie se stala íránská imigrace mladých kvalifikovaných osob s trvalým pobytem v Montréalu méně než jeden rok. Cílem je poznání doprovázené pochopením, jak se tito lidé začleňují do společnosti a jaké jsou jejich motivace. Poslední

¹ Statistique Canada. Immigration et diversité ethnoculturelle au Canada. [Online]. 2015. [2015-07-20]. Dostupné na: <<http://www12.statcan.gc.ca/nhs-enm/2011/as-sa/99-010-x/99-010-x2011001-fra.cfm>>.

otázkou zůstává, jak se tito lidé snaží zapadnout do hostitelské společnosti a jaké strategie pro tuto životní výzvu zvolili?

TEORETICKÁ ČÁST

1 METODOLOGICKÉ UKOTVENÍ PRÁCE

1.1 CÍL PRÁCE

Tato studie si klade za cíl objasnit cesty integrace mladých íránských migrantů v kanadském Montréalu. Vzhledem k velké barvitosti íránské komunity v Québecu, natož v Kanadě, není cílem práce komplexně popsat tuto diasporu. Domníváme se, že není možné v rámci jednoho výzkumu obsáhnout všechny typy íránské imigrace, čerstvých íránských přistěhovalců či již etablovaných jedinců. Každý je jedinečnou osobností a každý si s sebou nese vlastní příběh a motivy odchodu do cizí země. Nelze ani opomenout kanadské občany, kteří mají íránské kořeny a v sčítání lidu/obyvatelstva uvádí jako svou etnicitu právě onu íránskou. Či v pravidelném sčítání uvedou národnost kanadskou, ale sami se přitom mohou cítit býtí více Íránci nežli Kanadčané či Québécois.

Z tohoto důvodu nelze generalizovat výsledky výzkumu na celou, byť jen onu montréalsko - íránskou diasporu. Ústředním tématem práce se tak stala zejména v první části teoretická hlediska imigrace. V druhé části studie propojuje teorii s již konkrétním příkladem, a to integrace mladých vzdělaných Íránců v Montréalu, jež se zdržují na půdě Kanady méně než jeden rok.

1.2 UŽITÉ METODY

Pro vypracování závěrečné práce sloužila primárně data získaná během studentského výměnného pobytu na *Université de Montréal* v kanadském Québecu a staví závěrečné semestrální práci obhájené v rámci kurzu *Textes ethnographiques et le terrain* (etnografické texty a provádění terénního výzkumu) vedeném prof. Mariellou Pandolfi. Vybraným společenským problémem byla zvolena integrace mladých migrantů. Tento jev byl zkoumán na skupině mladých íránských imigrantů v Montréalu.

Teoretická část práce je vypracována jako kompilační práce z odborné, převážně zahraniční literatury. Části týkající se Kanady či Québecu jsou vypracovány na základě studia kanadské literatury či odborných článků doporučených vyučujícími z Ústavů antropologie a demografie Université de Montréal.

V textu jsou užívány termíny, jež je nutné na úvod nejprve definovat, neboť se s nimi pracuje nejen v analýze. Prvním je legální definice individua, které je označováno termínem *Íránec*.

Íránce v Québecu lze rozdělit na tři typy rezidentů. První jsou ti, kteří se narodili v Kanadě, dále ti, kteří byli naturalizováni (z nejrůznějších důvodů), tudíž se narodili mimo hranice Kanady a třetím typem jsou Íránci, kteří obdrželi tzv. trvalý pobyt neboli *résidence permanente*. V analýze je ponechána stranou čtvrtá skupina tzv. *résidents non permanents* neboli netrvale usídlení rezidenti, která vychází z definice² „

„Netrvale usídlený resident je taková osoba, která se v Kanadě legálně nachází pouze dočasně, díky povolení k dočasnému pobytu, tak jako členi jeho rodiny, kteří žijí s ní. Těmito rezidenty rozumějme zahraniční pracovníky, zahraniční studenty, humanitární případy a další dočasné rezidenty...“³

Přijatý imigrant je osoba, které bylo autoritami přiděleno právo zůstat v Kanadě.⁴ Termínem původní obyvatelstvo (*population native*) se rozumí občané Kanady, kteří se narodili na jejím území.⁵ V následující analýze jsou zpracována data, která vycházejí z výše zmíněných definic. Pracuje tedy s čísly zahrnující kanadské občany hlásící se k íránské národnosti, tak Íránce s trvalým pobytem.

Aby mohla být přítomnost imigrantů na území správně evaluována, je třeba zmínit problémy, jež vyvstávají ze spravování statistických dat. Zásadní je i fakt, že se neustále mění zákony upravující imigraci. Z tohoto důvodu je pak nutné mít na paměti, že interpretace získané ze sčítání se mohou lišit rok od roku, jelikož nejsou k dispozici vždy zcela stejné typy dat. Například před rokem 2003 Québec nerozlišoval imigranty se záměrem zde zůstat natrvalo a těmi, kteří zde chtěli setrvat pouze určitý čas před tím, než se odeberou do jiné provincie. Ve statistikách byla dlouho započítávána přítomnost na teritoriu osob, které v Québecu reálně nezůstávaly.⁶ Dalším problémem je pak rozdílnost čísel mezi různými institucemi, ze kterých pochází většina použitých statistických čísel, jež jsou *Statistique Canada* nebo *Québec interculturel*. V této práci je záměrem nekombinovat zdroje s odlišnými

² Statistique Canada. Estimation démographique trimestrielle Avril-juin 2014, no 91-002-X au catalogue. [Online] Statistique Canada [2014-11-21]. Dostupné na: <<http://www.statcan.gc.ca/pub/91-002-x/91-002-x2014002-fra.pdf>>.

³ překl. autorky z fr.: *Un RNP (résident non permanent) est une personne qui se trouve au Canada de façon temporaire, en toute légalité, grâce à un permis de séjour temporaire, ainsi que les membres de sa famille vivant avec lui. Les RNP comprennent les travailleurs étrangers, les étudiants étrangers, les cas humanitaires et les autres résidents temporaires.*

⁴ překl. autorky z fr.: *Un immigrant reçu est une personne à qui les autorités ont accordé le droit de résider au Canada en permanence.*

⁵ Gouvernement du Québec Population immigrée au Québec et dans les régions en 2011 : caractéristiques générales. [Online]. Gouvernement du Québec, juin 2014. [2014-11-21]. Dostupné na: <www.midi.gouv.qc.ca>.

⁶ Gouvernement du Québec. Présence en 2013 des immigrants admis au Québec de 2002 à 2011. Gouvernement du Québec, [Online]. 2013, Online [2013-11-28]. p. 5-6. Dostupná: <www.midi.gouv.qc.ca/.../fr/.../PUB_Presence2013_admisQc_02_11.pdf>.

daty do společných tabulek. Většina statistik o pobytu Íránců na québeckém území pochází z dokumentu z roku 2014, který zkoumá demografický portrét Íránců podle posledního sčítání obyvatel z roku 2011.

Tabulky a grafy byly vytvořeny autorkou práce nebo byly převzaty s příslušnými referencemi na původní zdroj. Některé byly upraveny a obohaceny o další informace získané z jiných zdrojů či sekcí, abychom získali co nejpřesnější obraz současné situace.

Pro uskutečnění terénního výzkumu byla užita metoda polo-strukturovaných interview, která byla vedena během září až prosince 2014 během autorčin pobytu v Montréalu. Respondenti velmi ochotně odpovídali na kladené dotazy. Dotazování byli často potěšeni a překvapeni výzkumem, neboť považují své téma za důležité a málo na veřejnosti probírané. Podrobněji v kapitole VI nazvané Terénní výzkum – integrační strategie mladých Íránců v Quebecu.

1.3 LITERÁRNÍ REŠERŠE A KRITIKA PRAMENŮ

Téma íránské imigrace v Kanadě není příliš detailně rozpracované. V českém prostředí se na tomto poli objevuje pouze několik vysokoškolských závěrečných prací. Jednou z inspirujících je jistě disertační práce Veroniky Havlů - *Íránci v USA*, která do hloubky rozpracovává aspekt íránské identity za pomoci hloubkových rozhovorů s příslušníky dané minority. Práce se věnuje i historii migračních proudů mezi Spojenými státy a Íránem, reflektuje i změnu percepce Íránců po zadržování amerických občanů na ambasádě v Teheránu v roce 1979. Též přináší pohled na rozdíl vnímání označení Íránec vs. Peršan, kterého si všímá i tato práce.

Jako je tomu u Íránců v USA, také v Kanadě se této problematice věnuje pouze několik autorů, převážně íránského původu. Práce z roku 2013 *Integrace Íránců první generace: komparativní analýza Montréal – Toronto (L'intégration des iraniens de première génération: analyse comparée Montréal-Toronto)* je založena na výzkumu vedeném v Montréalu a v Torontu s následným porovnáním těchto dvou měst v rámci íránské minority. Autorka Aghdas Dadashzadeh se opírala při své reflexi o koncept obětního beránka, silnou diskriminaci až rasismus ze strany kanadské populace. Její výzkum probíhal na vzorku již dlouhodobě usazených osob.⁷

Namazi Vahideddin ve své práci *Cesta profesní integrace íránských imigrantů pracujících jako řidiči taxi v Montréalu (Les trajectoires de l'intégration professionnelle des immigrants iraniens travaillant comme chauffeurs de taxi à Montréal)* pak vypovídá o nedostatečném ohodnocení íránských vzdělanců na québeckém pracovním trhu, kterýžto fenomén byl pozorován i autorkou této bakalářské práce. Problém tkví v délce přiznání statusu trvalého rezidenta či přidělení občanství. Po obdržení takového statusu mají nárok na snížení poplatků za studium na québecké vysoké škole, které je jinak pro cizince mnohonásobně nákladnější. Tento fakt zpomaluje ekonomické začlenění a následnou celkovou autonomii v novém místě pobytu. Proto tak íránští vzdělanci raději volí rychlejší cestu získání prostředků, kterou je například povolání šoféra taxi. Tento sektor je také součástí íránského podnikání a migranti mají větší šanci zde získat „dočasné“ pracovní místo.⁸

Děni na místě imigrace je podmíněné také událostmi a atmosférou v samotném Íránu. Článek J. Cohena *Iran's Young Opposition: Youth in Post-Revolutionary Iran* z roku 2006

⁷ DADASHZADEH, Aghdas. *L'intégration des iraniens de première génération: analyse comparée Montréal-Toronto*. [Online]. Mémoire. Université du Québec à Montréal. 2003. [2015-07-12]. Dostupné na: <<http://www.archipel.uqam.ca/1191/1/M7726.pdf>>.

⁸ VAHIDEDDIN, Namazi. *Les trajectoires de l'intégration professionnelle des immigrants iraniens travaillant comme chauffeurs de taxi à Montréal*. [Online]. These du doctorat. Université de Montréal. 2011. [2015-07-12]. Dostupné na: <<https://papyrus.bib.umontreal.ca/xmlui/handle/1866/5330>>.

přináší obdobné výsledky o stavu mladých v íránské společnosti, jakých se dobrala pomocí rozhovorů autorka této práce. Cohen shrnuje svůj výzkum tak, že mladí Íránci již vzdali své reformní aktivity a uzavírají se doma do svých vlastních životů, které však nepodléhají pravidlům nastavených íránským islámským režimem. Islám nepopírají, ale nesouhlasí se způsobem vymáhání praktikování pravidel současnou vládou.

1.3.1 Data aneb ne každý sčítá stejně

Problematika sběru a vyhodnocování statistických dat je aktuálním jevem. A to zejména kvůli fenoménu globalizace, který umožňuje rychlejší, levnější a tedy snadnější přemísťování z místa na místo. Jedním z často diskutovaných důsledků je navýšení množství osob měnící své dlouhodobé místo pobytu. Někteří autoři však dodávají, že totální propojení trhů a nejmodernější technologie naopak migraci snižují, neboť mnoho lidí nemusí za prací dojíždět nebo se stěhovat do jiného státu a mohou ji jednoduše vykonávat doma.

Při studiu imigrace si musíme položit tři zásadní otázky. *Kolik* (kvantitativní úroveň problému) *kdo* (odkud tito lidé přicházejí) *proč* (zkoumat důvody těchto migračních proudů). Na první dvě otázky dnes umíme poměrně dobře odpovědět skrze demografické metody sčítání obyvatelstva, kontrolou přechodu hranic. V poslední otázce se jedná o pochopení migračních proudů v kontextu imigračních politik jednotlivých států či regionů. Zejména pak pochopení jejich socio-politicko-ekonomické situace. Obecně je důležité číst statistická data kriticky a hledat možné interpretace získaných čísel, počítat se statistickou chybou, ale zejména pokusit se nahlédnout za pouhá čísla a vyhodnocovat je v kontextu. Statistická data evidují ve valné většině různé instituce. Zmiňme příklad Kanady, kde data o nově příchozích schraňují ministerstva jak na federální, tak provinciální úrovni, dále jsou též získávány ze statistik sčítání obyvatel a domácností. Není překvapením, že se tato data mnohdy liší. Italští demografové zabývající se metodologickou problematikou sběru statistických dat C. Bonifazzi a S. Strozza se však domnívají, že určitá diverzifikace zdrojů statistických dat není jev negativní, ale může ve výsledku vézt k různým perspektivám a úhlům pohledu, které mohou přispět k hlubší analýze.⁹ Je tedy obhajitelné, po praktické stránce, shromažďovat více statistických zdrojů pro co nejrealističtější evaluaci mezinárodní migrace.

Často se setkáváme s tvrzením, že se na úrovni mezinárodní migrace dosáhlo tak vysoké úrovně statistických informací, která se ani neočekávala. Tento výrok usměřňují italští

⁹ BONIFAZI, C. STROZZA, S. Cadre conceptuel et collecte des données en matière de migration internationales. *Observation, méthodes auxiliaires, enseignement et recherche*, volume VIII. p. 96

demografové C. Bonifazio, S. Stronza a dodávají, že jsme ještě daleko od uspokojujících odpovědí na všechny problémy spojené s evidencí mezinárodní migrace.¹⁰

Zachytit přesná čísla objasňující mezinárodní migraci je nelehké z několika důvodů. Zaprvé je potřeba přiznat, že se jedná o fenomén tak komplexní a složitý po stránce územně-časové, a že se jen s těžkostí se dopracujeme k jednotné a precizní charakteristice. Zadruhé je třeba brát v úvahu i politickou dimenzi. Neboť výklad, ale především metodika sběru dat, je úzce spojena i se státní ideologií. Proto by měl jak uživatel, zejména pak autor statistik, objasnit užívané pojmy, definovat podmínky jejich sběru a vyhodnocování.

Do centra pozornosti se dostává i samotná definice významu „migrant“. Na rozdíl od jiných demografických jevů jako je narození či úmrtí se tento jev může opakovat.

Poslední definici pro vymezení mezinárodního migranta vydaly Spojené národy v roce 1998¹¹.

“Dlouhodobý migrant byl charakterizován jako osoba, která vstoupila do země se záměrem zde zůstat déle než jeden rok a která do té doby zde netrávila nepřerušovaně déle než jeden rok, nebo v zemi strávila minimálně nepřetržitě jeden rok, ale již je tomu minimálně jeden rok od jejího posledního ročního nepřerušovaného pobytu zde.”¹²

Populace imigrantů v jedné zemi (*population immigrée*) je definována jako *lidé narození v zahraničí a pobývající více jak jeden rok v uvažované zemi*. Tato formule se opírá o výše zmíněnou definici migranta.¹³

Také je od sebe třeba oddělit migraci interní a externí. Ve zkoumaném regionu může být sledováno pozitivní migrační saldo, ale může být způsobeno přílivem „imigrantů“ z jiných, chudších, regionů země, nikoli cizinců. Každá země se navíc zaměřuje spíše na sběr dat o příchozích nežli o odchodu svých občanů do ciziny. Tato data budou lépe schraňovat země, které se stávají častou destinací imigrantů nežli země, které mají negativní migrační saldo. Otázkou také je, podle jakého kritéria se posuzuje příslušnost osob k určité zemi pro zachycení ve statistikách. Nejčastější a pro státní administrativu nejjednodušší se dnes jeví rozlišovat individua dle národnosti. Nicméně dalšími kritérii může být země narození či země

¹⁰ Bonifazi, C. Strozza, S. Cadre conceptuel et collecte des données en matière de migration internationales. *Observation, méthodes auxiliaires, enseignement et recherche*, volume VIII. p. 91

¹¹ Ibid. p. 94

¹² překlad autorky z Aj. *A long-time immigrant was characterized as a person has entered a country with a intention of remaining for more than one year and who either must never have been in that country continuously for more than one year or, having been in the country at least one continuously more than one year, must have been away continuously for more than one years since the last stay of more than one year*

¹³ Bonifazi, C. Strozza, S. Cadre conceptuel et collecte des données en matière de migration internationales. *Observation, méthodes auxiliaires, enseignement et recherche*, volume VIII. p. 99

pobytu.¹⁴ Zde si však je nutno položit otázku, zda jsou všichni obyvatelé planety zařaditelní do kategorie s názvem národnost. Nejen, že se jedná o zcela západní koncept, ale i v tomto rámci je proměnlivá a do určité míry i volitelná. Skupiny, které se neztotožňují se státem, na jehož území ale sídlí, mohou princip rozdělení dle národnosti shledávat jako nevyhovující.

Pro další tabulkové zachycení a pochopení migrace slouží informace jako je délka pobytu (dlouhodobá, krátkodobá, sezónní migrace), důvody příchodu (ekonomické/sociální/environmentální motivy), geografická dimenze (východní Evropa, Blízký východ, jižní Asie), právní statut imigranta (legální/nelegální migrace, azylanti, uprchlíci...) apod.

¹⁴ BONIFAZI, C. STROZZA, S. Cadre conceptuel et collecte des données en matière de migration internationales. *Observation, méthodes auxiliaires, enseignement et recherche*, volume VIII. p. 98

2 MEZINÁRODNÍ MIGRACE

2.1 KOŘENY A PŘÍČINY MIGRACE

V minulosti lidstvo na lokálním měřítku prožívala tzv. permanentní migraci. Lidé byli odjakživa zvyklí měnit místo svého pobytu z důvodu vyčerpání surovinové základny, znehodnocení či vyčerpání půdy, stěhovali se za sezónní zvěří či za lepšími podnebnými podmínkami. Postupem času se začali usazovat, dodnes není zcela jisté z jakého důvodu. Nicméně z lovců sběračů a malých skupinek se staly usazené skupiny budující stálé domovy. Lidé však nezůstávali na místě ani pak. Jako příklad může posloužit proces stěhování národů, během něhož se v dominovém efektu přemísťovaly celé populační celky. Tato doba byla k usedlým společnostem velmi nepřející, protože spolu s novými lidmi přicházely nejen války o půdu a bohatství, ale šířily se také nové nemoci, které nebyly do té doby díky relativnímu odloučení jednotlivých skupin rozšířené. Francouzský demograf zabývající se kvantitativním vývojem lidské populace J-N. Biraben odhaduje, že světová populace klesla od začátku našeho letopočtu do roku 500 z počtu 255 milionů obyvatel na 206 milionů.¹⁵ Proces šíření infekčních nemocí se pak zintenzivňuje s vývojem prostředků komunikace a usnadněním cestování. Novodobým příkladem může být virus HIV, který se rozšířil v celku krátké době po celém světě.¹⁶

Oxfordský profesor D. Coleman uvádí základní dělení mezinárodní migrace s poznámkou, že se jedná o tak různorodý proces, jenž nelze jednoduše zaškatulkovat. Jak bylo zmíněno výše, lidé odnepaměti přecházeli z jednoho místa na druhé, aby si zajistili potravu a surovinové zdroje. Pokud bychom zůstali pouze u tohoto argumentu, lidský život by byl redukován na pouhé racionální činy. Lidé však také oplývali romantickou touhou poznávat, objevovat nová místa, dobývat a vlastnit. Je třeba brát v potaz nejen typ migrace, ale též dobu a kontext. Některé typy již vymizely, jiné se dnes staly aktuálními. Jako příklad již vymizelé migrace lze uvést přesun celého národa na velké vzdálenosti, aby obsadil jiné území a podrobil si tamější obyvatelstvo. K tzv. novodobé migraci lze zmínit *transnacionalismus*, který v rámci vnějších i interkontinentálních přesunů neguje existenci hranic. Lidé dnes mohou čím dál více pracovat v zahraničí, mohou se často přesouvat a snadno se orientovat v cizích kulturách. Moderní lidé, chápeme z perspektivy západního člověka, jsou doma všude a nikde. Díky moderním technologiím přestávají vzdálenosti hrát

¹⁵ BIRABEN, J-N. Essai sur l'évolution du nombre des hommes. *Population*. 1979. vol. 34. n° 1. p. 13-26

¹⁶ COLEMAN, D. A. Le rôle majeur de la migration ans les processus démographiques. *Histoire du peulement et prévision*. vol.V. p. 48

roli. Pak ale existuje jiné, dnes významné proudy migrantů, kterými jsou žadatelé o azyl zakotvení v mezinárodním právu od Konvence v Ženevě z roku 1951. Tito lidé necestují, aby poznali svět a zakusili mezinárodní zkušenost. Migrace a otázka způsobu a typu migrace je velmi podmíněna místem původu migranta/uprchlíka a jeho finančním zázemím.

2.2 TYPOLOGIE A TEORIE MEZINÁRODNÍ MIGRACE

Následující kapitola přináší základní charakteristiku mezinárodní migrace věnujíc se všeobecně přijímané typologii. Následuje představení migračních teorií, které odpovídají migračnímu chování lidstva v průběhu dvacátého století.

S rozdělením migrace se váží důvody uskutečnění tohoto aktu migrace. Existují teorie přihlížející spíše na důvody příchodu do hostitelské země, některé pak akcentují důvody odchodu z domoviny. Další teorie jsou pak prolnutím obou předchozích. Dodnes neexistuje jedna jediná teorie zaštiťující a pojímající celý proces migrace, kterým by jej zasadila do jednoho racionálního rámce. O první propracovanější popis migrace se zasloužil americký demograf E. G. Ravensteina, který přišel v roce 1885 s publikací *Laws of migration*. Podle ducha doby přisuzuje autor migraci ekonomické důvody a směr pohybu vidí zásadně z agrárních oblastí do městských center.

Migrace lze dělit na mnoho skupin a podskupin. Základní rozdělení typů migrace stojí na rozlišení vnitřní a vnější migrace. V rámci bakalářské práce se budeme zabývat pouze mezinárodní migrací (vnější), která může být individuální, kolektivní nebo masová. Případ íránské imigrace do Québecu může být stále považována za individuální, neboť nepřijíždějí celé celky, vesnice či regiony. Za masovou migraci lze naopak považovat vlny migrantů přicházejících do Evropy z oblasti Sýrie, která je již delší dobu válečnou zónou. Tento typ migrace je typický pro oblasti postižené suchem nebo právě válečným konfliktem, kdy se mohou přesouvat celé regiony do mírových pásem či za hranice jiného státu.

S tímto souvisí i motiv migrace, zda je dobrovolná či nedobrovolná a v čem tkví její příčina. Migrovat lidé mohou z ekonomických, politických, náboženských či environmentálních (sucho, povodně, sopky, tsunami) důvodů. Časová typologie migrace je tříděna na trvalou, dlouhodobou, dočasnou, sezónní, kyvadlovou, neemigrační či řetězovou. Lidé ji mohou uskutečňovat v rámci legální nebo nelegální migrace. Se změnou životního stylu či jeho rigidním uchováváním v cílovém prostoru je definována migrace inovační nebo

konzervativní¹⁷. Podle výše stanovené typologie, Íránci příjíždějící do Québecu bychom zařadili do vnější legální dobrovolné migrace, motivované z ekonomických, částečně i politických a náboženských důvodů. V časovém horizontu se jedná o dlouhodobou nebo trvalou migraci spojenou se změnou životního stylu.

V čem se vyznačují teorie přijímané současnou vědeckou obcí? Moderní teorie důvody migrace měří podle ekonomických měřítek nebo podle sociálních poměrů ve skupině. Z tohoto důvodu rozlišujeme ekonomické teorie a teorie sociální.

2.2.1 Neoklasická teorie

Ekonomické teorie vznikají na základech klasické teorie v ekonomii Adama Smithe založené na racionálním uvažování individua a teorie zisku. Po aplikaci na teorii migrace se jedná o zásadně racionální chování člověka na trhu. Inspirované neviditelnou rukou trhu, ekonomické teorie se v makroměřítku zabírají redistribucí práce na mezinárodním trhu nechávající individua migrovat do oblastí s vyššími odměnami za práci. Migrace bude probíhat, dokud nedojde k rovnováze. V mikroperspektivě se přisuzuje migrantovi dynamické rozhodování. Měří se čistý zisk, který zbyde po odečtení předpokládaných nákladů od předpokládaného výdělku, pokud změní místo svého pobytu.¹⁸ Ve skutečnosti má tato teorie mnohé slabosti. Z pozice ekonomiky států teorie předpokládá postupné vyrovnávání platů mezi zeměmi. Realita však dokládá, že se rozdíly mezi zeměmi nezmenšují. Nebyly pozorovány velké efekty na mzdy ve státech emigrace, ani imigrace. Zapomíná se, že imigranti jsou také konzumenti, mají své potřeby a zvyšují poptávku po zboží, tedy produkci a taktéž poptávku po další levné pracovní síle. Taktéž nejsou brány v potaz sociální faktory mající vliv na motivaci migranta pracovat v jiné zemi, možnost sociálního vyžití v novém místě a rodinné zázemí. Na druhou stranu je pravdou, že otázka výše výdělku je dodnes důležitou stránkou při každodenním rozhodování.

2.2.2 Teorie nové ekonomie migrace

Na neoklasickou teorii navazuje teorie nové ekonomie, která se snaží akcentovat i migraci na úrovni rodinných jednotek. Teorie nové ekonomie také vysvětluje mezinárodní migraci i přes to, že rozdíl mezi výdělkem v zemi imigrace a emigrace je malý nebo žádný. Teorie staví na diverzifikaci příjmů rodiny a tedy minimalizaci případných rizik. Tato

¹⁷ DRBOHLAV, D., MEDOVÁ, L., ČERMÁK, Z. JANSKÁ, E., ČERMÁKOVÁ, D., DZÚROVÁ, D. *Migrace a (i)migranti v Česku „Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme“*. 2010. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha

¹⁸ ZLOTNIK, H. Théories sur les migrations internationales. *Démographie: analyse et synthèse. vol. IV. Les d-terminants de la migration*. Edition de l'institut national d'étude démographique. p. 56-57

strategie zabraňuje deterritorializaci rodiny, která by nemusela jako celek v nové zemi uspět. Naopak vyslání určitých členů rodu s cílem zajistit přísun finančních prostředků může přispět skrze následné *reminiscence* ke zlepšení ekonomické úrovně rodiny.¹⁹ Ve výsledku tato teorie předpovídá do budoucna i celkové zlepšení ekonomické situace země, neboť prostředky ze zahraničí mohou sloužit k navýšení prostředků na výrobu, zvýšení efektivity práce a celkové příjmy domácností.

2.2.3 Rodinná migrace a selektivní migrace

Jako v předchozím přístupu, mezinárodní migrace je postavena na rodinném rozhodování. Tento koncept je rozšířen o emigraci celé rodiny. Migranti přemýšlí jak nalézt práci pro oba dospělé. Toto ve výsledku redukuje migraci, neboť je těžší se rozhodovat podle dvou osob. Dalším dopadem tkví v selekci destinací. Teorie předpokládá, že se rodina bude stěhovat do země, kde je vyšší rozdíl v platech mezi kvalifikovanou a nekvalifikovanou pracovní silou. Například doktor má naději, že bude vydělávat více v zemi s většími platovými rozdíly. Jeho žena v dané zemi bude vydělávat méně než by mohla vydělávat v jiné zemi a dochází tak k redukci společného jmění.²⁰

2.2.4 Teorie dvojího trhu

Stejně jako neoklasická teorie vychází tento výklad mezinárodní migrace z racionálního chování individua a existence segmentovaného trhu ve vyspělých zemích. Klade však důraz na strukturální potřeby vyspělých zemí, které žádají levnou, nekvalifikovanou pracovní sílu ze zahraničí. Vysvětlením je snaha nenavyšovat mzdy domácích pracovníků. Neboť fyzicky namáhavou a špatně placenou práci by vykonávali domácí pracovníci pouze při zvýšení platů. Navýšení mezd na nejnižším stupni by však eskalovalo v navýšení mezd na všech stupních domácího žebříčku. Proto se zemi vyplatí zaměstnat cizí pracovníky, kteří jsou ochotni pracovat za nízké platy. Dalším faktorem poptávky po mezinárodní nekvalifikované pracovní síle je potřeba státu, aby lidé, kteří pracují za nízké platy, neodvozovali od svého pracovního zařazení svůj sociální status, ale považovali ji pouze za prostředek získání prostředků.

Třetím vysvětlením je pak existence dvojího trhu ve vyspělých zemích. Přičemž jeden představuje stálé, dobře placené zaměstnání pro kvalifikovanou pracovní sílu domácí provenience a druhý trh reprezentuje nestálá, nebezpečná a fyzicky náročná pracovní místa

¹⁹ ZLOTNIK, H. Théories sur les migrations internationales. *Démographie: analyse et synthèse. vol. IV. Les d-terminants de la migration*. Edition de l'institut national d'étude démographique. p. 58

²⁰ Ibid. p. 61

s nízkou produktivitou a s podstatně menší finanční odměnou.²¹ Zlotnik zmiňuje i existenci tzv. třetího trhu vycházející z teorie etnické enklávy. Zejména ve městech se vytváří v rámci druhého trhu paralelní etnický trh, který pomáhá efektivněji integrovat nově příchozí. Nabízí jim rychlé získání zaměstnání v jazykové komunitě, usnadňuje první kroky v nové zemi a přináší možnost pracovního vzestupu.²² Příkladem může být turecká či čínská komunita v kanadském Montréalu. Večerky zvané „Dépaneur“ jsou ve valné většině v rukou Číňanů a taktéž v nich jsou Číňané zaměstnáni. V České republice se dá tento etnický obchod pozorovat například u vietnamské menšiny, který taktéž provozuje obchody smíšeným zbožím.

2.2.5 Teorie světového řádu

Historicko-strukturální model vychází z učení Karla Marxe. Počátek mezinárodní migrace spočívá v nevyváženosti státních institucí. Svět je rozdělen v celosvětovém měřítku na tři geografické zóny - centrum (kapitalistické země), blízké periferie a periferie (bývalé kolonizované státy). Z důvodu modernizace a zvyšování efektivity práce již nejsou žádáni zemědělní pracovníci, kteří z nedostatku pracovní příležitosti odcházejí z venkova do měst. Ve městech pro ně také není pracovní příležitost, a tak se z periférií vydávají do vyspělých zemí neboli center.

Pro sumarizaci lze konstatovat, že ekonomické teorie hledají vysvětlení důvodů mezinárodní migrace v racionálním rozhodnutí ekonomicky aktivních individuů. Pohlíží na migraci ve dvojí perspektivě, přičemž pohled na jednotlivce a jeho individuální potřeby řeší mikro perspektiva. Makro pohled hledí na vyváženost světové ekonomiky, jež má zajišťovat právě mezinárodní migrace. Toto pojetí připomíná raně etnografické teorie přirovnávající lidstvo k biologickému organismu, který spěje k vyváženosti.

²¹ ZLOTNIK, H. Théories sur les migrations internationales. *Démographie: analyse et synthèse. vol. IV. Les d-terminants de la migration.* Edition de l'institut national d'étude démographique. p. 60 - 62

²² Idem. s. 62

2.3 SOCIÁLNÍ TEORIE

Zatímco ekonomické paradigma pohlíželo na mezinárodní migraci jako na nástroj dosažení ekonomického blahobytu jak na světové, tak mikro úrovni, následující kapitola přináší pohled na migraci nejen jako na akt zapříčiněný touhou člověka po vyšší mzdě. Ačkoli ekonomické faktory stojí stále velmi vysoko na hodnotovém měřítku migranta, je nutné přihlížet k mnohem širšímu spektru důvodů mezinárodní migrace.

Sociologický přístup bere v potaz nejrůznější faktory, které ovlivňují rozhodnutí změnit místo pobytu. Přichází s konceptem nedobrovolné migrace, která může nastat z důvodu nepříznivé politické, sociální či náboženské situace, nepříznivých přírodních podmínek nebo neposledně z důvodu stále častějších válečných konfliktů.

Prolnutí všech faktorů, na základě kterých se individuum rozhoduje, zahrnuje teorie anglického sociologa, teoretika migrace Everetta Leea „*Push and Pull Theory*“. Na základě teorie J. Bogueho a W. Petersena o relativitě přitažlivosti území pro migranta, vypracovává Lee teorii založenou na faktorech vstupujících do rozhodnutí migrovat či nikoli. Přichází se schématem pozitivních a negativních faktorů, jež jsou spojeny se zemí původu, dále s cílovou destinací, s překážkami uskutečnění migrace a osobními faktory. Jedny mají odpudivý charakter a nutí člověka odejít ze země, tzv. „push“ faktory, ale na druhé straně zde figurují i přitahující „pull“ faktory nutící člověka zůstat na místě. Navíc různé plusy a mínusy mohou být pro každého jednotlivce různě přínosné. Výsledné rozhodnutí však podle Leea neleží v pouhém jednoduchém součtu plusových a negativních bodů a srovnání mezi zemí pobytu a budoucí destinací. Záleží také na překážkách, které migraci stojí v cestě, nejčastější je vzdálenost. Dalším faktorem jsou pak individuální schopnosti migranta jako je inteligence, schopnost překonávat překážky, jeho znalosti.²³

O rozhodnutí migrovat rozhoduje i společenské postavení. Častěji se přesouvají výše postavení pracovníci, neboť jsou přitahováni pozitivními faktory, jdou tzv. za příležitostí. Naopak chudí lidé jsou velmi často naopak odpuzováni „push“ faktory v rámci své země, které je nutí tuto zemi opustit.²⁴

Zajímavý je na tomto konceptu fakt, že akcentuje světovou diverzitu. Čím větší odlišnost existuje mezi státy a skupinami, které v nich žijí, tím častější bude migrace, neboť je větší možnost, že „pull“ faktory převáží. Navíc prostředky globalizace jako je nízká cena

²³ LEE, S. Everett. Theory of Migration. [Online]. Demography, Vol. 3, No. 1. 1996. [2015-07-12]. p. 50. Dostupné na: <<http://www.jstor.org/stable/2060063>>.

²⁴ ZLOTNIK, Hania. Théories sur les migrations internationales. *Démographie: analyse et synthèse. vol. IV. Les déterminants de la migration*. Edition de l'institut national d'étude démographique. p. 60

dopravy a snadná dostupnost informací mezinárodní migraci jen usnadňují. Jak zmiňuje Lee²⁵ ve svém článku *Teorie migrace*:

„Rozhodnutí migrovat není přesto nikdy zcela racionální a pro některé lidi je racionální složka zastoupena mnohem méně než ta iracionální.“²⁶

Lze očekávat, že existuje nekonečné množství výjimek ovlivněných emocemi, mentálním rozpoložením a náhodnými situacemi, které do výsledného rozhodnutí „hýbat se“ mohou zasáhnout.

2.3.1 Teorie sítí a formování etnicko-ekonomických vazeb

Jako jedna z mála se zabývá udržitelností migrace v cílové destinaci. Všichni dosud příchozí migranti, kteří se v daném cíli nacházejí, se seskupují do sítě založených na interpersonálních vztazích. Tento sociální kapitál se stal nástrojem lepší adaptability na prostředí. Usnadňuje dosažení zdrojů, ubytování. Založen je na solidaritě, která panuje mezi lidmi stejného původu, s podobnou historií. Tento fenomén není nový, již například první imigranti do Québecu, kteří pocházeli většinou ze severní Francie, se seskupovali na území Nové Francie, aby zde našli ubytování, práci. Navzájem si pomáhali a byli vnímáni jako jedna koherentní skupina. Příkladem mohou být zmiňované montréalské večerky vlastněné a provozované Čiňany, kebaby v tureckých bistroch nebo íránský supermarket Akhavan zaměstnávající zejména Íránce. I když mezi Íránci je tento typ etnické spolupráce spíše výjimkou.

Na tento koncept jsou navázány také teorie zabývající se formováním a fungováním ekonomicko-etnických vazeb v cílovém prostředí. Například teorie prostředníka *Middleman minority model* vidí jako příčinu vzniku etnických odvětví v systematickém vylučování migrantů z trhu práce. V novém prostředí může mezi migranty jedné skupiny vznikat solidarita, založená na stejné migrační zkušenosti. Model etnického podnikání *Ethnic entrepreneur model* pak poskytuje svým členům výhody, protože mobilizuje vnitřní etnické zdroje. Teorie Etnické enklávy *Ethnic enclave economy* staví na již zmíněné teorii dvojího trhu. Při rozpoznání obtížnosti vstoupit na primární trh naleznou migranti uplatnění ve vlastním etnickém segmentu na základě znalosti jazyka a jiných dovedností. Ještě dál jde

²⁵ LEE, S. E. Theory of Migration. [online]. Demography, Vol. 3, No. 1 1966. [2015-07-12]. p. 51. Dostupné na: <<http://www.jstor.org/stable/2060063>>.

²⁶ Překlad z angličtiny. „The decision to migrate, therefore, is never completely rational, and for some persons the rational component is much less than the irrational“

model Etnické niky *Ethnic niche model*, který předpokládá, že určitá etnická skupina ovládá celý jeden sektor na trhu až takovým způsobem, že znemožňují přístup jiným osobám.²⁷

²⁷ DRBOHLAV, D. UHEREK, Z. Reflexe migračních teorií. 2007. *Geografie – Sborník České geografické společnosti*, Vol. 112, No. 2, pp. 125-141.

3 MIGRACE A INTEGRACE V QUÉBECU V PRŮBĚHU DĚJIN

Před tím než se ponoříme do kanadské, respektive québecké imigrace, nastíníme základní fakta o politicko-historickém vývoji Kanady. Historie tohoto relativně mladého státu je v zásadě vystavěna na mezinárodní a vnitřní migraci. Proto je z našeho pohledu zajímavé i důležité se na tento proces zaměřit. Kanada je známá svou benevolentní imigrační politikou a od druhé poloviny dvacátého století doktrínou „jiného“ multikulturalismu québeckého typu – interkulturalismu. Touhou po zachování historické odlišnosti od zbytku Kanady si tato jediná frankofonní provincie vytvořila svou vlastní svébytnou imigrační politiku.

Nejprve však zmiňme základní demografická fakta této severoamerické země. Kanadská populace se podle nyní dostupných údajů, které jsou k dispozici na státním statistickém internetovém portálu *Statistic Canada*, odhaduje k 1. říjnu 2014 na 35 675 800 obyvatel. Jedná se o nárůst o 135 400 obyvatel (0,4 %) oproti stavu v předchozím kvartálu k 1. červenci 2014. Demografický přírůstek je obdobný jako ten, který byl pozorován pro stejné období v předcházejícím roce a je přičítán zejména mezinárodní migraci, která představuje 69,1 % z celkového přírůstku kanadského obyvatelstva. Mezinárodní migrační saldo, tedy rozdíl mezi příchozími a odchozími ze země, dosáhlo v tomtéž roce 93 500 osob na pozitivní škále, zatímco přirozený přírůstek se odhaduje na 41 900 osob²⁸. V rámci země se přičítá demografický přírůstek nejvíce západním regionům, přičemž nad národním průměrem (+0,4 %) se pohybují provincie Yukon (+0,7 %), Alberta (+0,6 %) a Britská Kolumbie (+0,6 %).²⁹ Důvodem je zvýšená mezinárodní migrace do těchto regionů vlivem zvýšené poptávky po pracovní síle pro práci v ropném průmyslu, který se v posledních letech značně rozrostl.

3.1 STRUČNÁ HISTORIE KANADSKÉ IMIGRACE

Kanadská imigrace se během své historie dlouho odehrávala na francouzsko-anglické ose. Zásadním mezníkem pro samotný Québec bylo dvacáté století, ve kterém se imigrace stala významným fenoménem a celá Kanada se přestala uzavírat. Québec dlouho vnímal imigraci jako externí záležitost řízenou z vrchu federální vládou. Ve dvacátém století ji však začíná vnímat jako fakt, na který může proaktivně reagovat a řídit jej. Podle kanadského demografa zabývajícího se mezinárodní migrací V. Piché přišla významná změna po druhé

²⁸ Počet narozených (103 500) převyšoval počet zemřelých (61 600).

²⁹ Estimations de la population du Canada, troisième trimestre de 2014. Statistique Canada.[Online]. 2013 [2014-08-11]. Dostupné na: <<http://www.statcan.gc.ca/daily-quotidien/141217/dq141217d-fra.htm>>.

světové válce, kdy se radikálně proměnil pohled na imigraci. Toto téma dostalo zcela novou tvář. Přestává být omezené pouze na soupeření anglického a francouzského prvku, ale se stále narůstající imigrací se dostává do nové dimenze.³⁰ Třetím vrcholem imigračního trojúhelníku se po frankofonních a anglofonních migrantech stávají alofonní imigranti, kteří zásadně ovlivnili další fungování Québecu po jeho jazykové a etnicko-nacionální stránce. Provincie tohoto nového modelu ve své politice nezapomněla využít a začala zdůrazňovat francouzský tradiční ráz Québecu. Po ústupu tradiční katolické církve mezi frankofonními agrárníky přišel i demografický úpadek, který byl posléze kompenzován právě alofonním obyvatelstvem, které bylo nuceno podrobit se frankofonní tradici v Québecu.

3.1.1 Québecká imigrace do počátku 20. století

Piché hovoří o québecké imigraci řídicí se imperiální logikou. Důvodem je historické pozadí vzniku Kanady a Québecu. Před rokem 1867, ve kterém vznikla Kanada jako samostatný stát, byl Québec vstupní branou na americký kontinent. Ve velké většině se jednalo o britskou populaci (anglické, skotské a irské obyvatelstvo), která sem ve velkých počtech přicházela osidlovat nová území na západě státu. Québec představoval po dlouhou dobu až do začátku dvacátého století tranzitní zemi, odkud migrace plynula dále do Spojených Států. Až od roku 1850 začíná počet příchozích převyšovat počet odchozích. Do Québecu přichází zejména přistěhovalci ze Skotska a Irska. Část se usadila na východním pobřeží v dnešních provinciích Nový Brunšvik, ostrov krále Eduarda a v Novém Skotsku. Etnická kompozice kanadského obyvatelstva odpovídá této masivní imigraci. V roce 1871 byli Francouzi v Québecu sice stále majoritou, Britové ale reprezentovali již 20 % obyvatelstva. Jiný než francouzský či anglický prvek byl pak zastoupen pouze 1,6 %.³¹ V době, kdy Kanada vchází do nové konstituční éry v roce 1867 je imigrace regulována a jsou jí přisouzena určitá pravidla podle aktuálních potřeb státu. Začíná se cílit na pracovní migraci, s cílem pokračovat v kolonizaci západní části země.

³⁰ PICHÉ. V. LEHOMDUIS. C. Un siècle d'immigration au Québec: de la peur à la ouverture. *La démographie québécoise* : Enjeux du XXI siècle. 2003. p. 226

³¹ Ibid. p. 227

3.1.2 Québec mezi lety 1900 – 1950

Dvacátá léta jsou symbolem silné imigrace. Právě v tomto období Québec zaznamenal svůj největší migrační přírůstek v celém dvacátém století, v průměru mezi 20 a 30 tisíci osobami za rok. Tyto vlny odpovídají oživení ekonomiky jdoucí ruku v ruce s druhou industriální revolucí. Už ve dvacátých letech se objevující tendence obhajující spíše uzavření se cizincům, ale oficiální postoj Québecu stále cílil na imigraci. Zejména z Velké Británie a střední a východní Evropy. Veškerá asijská i africká imigrace se ocitla na černé listině. Příchozí z Ukrajiny, Polska, Maďarska či ze Skandinávie však měli dveře otevřené. Dopady na etnickou diverzitu jsou mezi lety 1920-1930 již viditelné, neboť procento ne-anglické a ne-francouzské populace se zvýšilo až na 6 %.³² Nejvýznamnější postavení mezi tzv. „ostatními“ národy zaujímali Italové společně s židovským obyvatelstvem (a tento fakt se nezměnil do poloviny dvacátého století). Zejména přístavní Montréal se stal útočištěm pro desítky tisíc Židů prchajících z Evropy před etnickými a náboženskými čistkami. Dodnes zde nalezneme tradiční židovské čtvrti.

První polovina dvacátého století je poznamenána potřebou kolonizovat území doprovázená nedostatkem kolonizátorů. Imigrační politika byla v rukou federální vlády. Proto byla politika silně pro-imigrační se záměrem cílit na evropské anglofonní obyvatelstvo. Piché hovoří až o skrytém rasismu.³³

Stoupající imigrační tendence zastaví až ekonomická krize ve třicátých letech, posléze druhá světová válka. Québec reaguje na vzniklé okolnosti uzavřením hranic evropským imigrantům stejně jako celá Kanada. Je to právě v této době, kdy se do popředí dostávají i hlasy tzv. „*nativistických hnutí*“, vyjadřujících se silně proti další imigraci.

Od roku 1950 je nastaven tzv. selektivní režim založený stále na etnických kritériích týkajících se lidského kapitálu. Ač by Québec nejráději přijímal kvalifikované pracovníky z Velké Británie a z Francie, nejčastěji přicházejí méně kvalifikovaní Italové a Španělé. Od roku 1968 zavádí Kanada bodový systém zajišťující selekci imigrace na základě prisuzování bodů přidělovaných za vzdělání, pracovní zkušenosti, jazykové znalosti a celkový sociální kapitál jedince.

³² PICHÉ. V. LEHOMDUIS. C. Un siècle d'immigration au Québec: de la peur à la ouverture. *La démographie québécoise* : Enjeux du XXI siècle. 2003. p. 239

³³ Ibid. p. 240

3.1.3 Québec ve druhé polovině 20. století

Migrační saldo nabralo po druhé světové válce dokonce pozitivní stav, mezi lety 1951 – 1970 přišlo celkem 616 000 osob. Současně v šedesátých letech si Québec uvědomuje propastný rozdíl mezi frankofonním a anglofonním obyvatelstvem, které je ekonomicky mnohem vyspělejší. V té době začíná tzv. „Klidná revoluce“ doprovázená masivním québeckým etnonacionalismem. Tradiční katolická církev začíná ztrácet na váze a tento fakt je provázen klesající porodností. Pomalá dekristianizace frankofonní společnosti a rurální exodus měly za následek pokles porodnosti a zvrát demografické křivky. Provinční vláda si uvědomila důležitost imigrační politiky pro zachování etnické vyváženosti Québecu.

Později v sedmdesátých a osmdesátých letech se imigrace ustálila na zhruba 23 000 příchozích ročně. Od roku 1976 se ustupuje od etnických kvót a přestupuje se na kritéria spíše profesionálních kvalit nežli země původu.

3.2 INTEGRACE JE MRTVÁ, AŽ ŽIJE INTEGRACE! ANEB MULTIKULTURALISMUS STRÍDÁ INTERKULTURALISMUS

Migrace nezahrnuje jen pouhé přemístění osob z jednoho místa na druhé a statistické zachycení tohoto fenoménu. Jako zcela zásadní se dnes jeví, dříve možná mírně podceňovaný, proces usazování a sžívání se s hostitelskou společností. Mnoho západních zemí je nyní v situaci, kdy hledá ideální model začleňování imigrantů a skloubení etnické i kulturní diverzity v rámci národních států. Jak popisuje český sociální vědec zabývající se migrací P. Barša „*Roste počet těch (migrantů pozn. autorky), kteří se ani nevracejí, ani neasimilují a zabydlují se ve „třetím“ prostoru transnacionálních sítí: z e-migrantů a i-migrantů se stávají trans-migranti.*“³⁴ Mění se destinace i časové měřítko. Již se neosidlují prázdná místa uprostřed ničeho, ale cílem se naopak stávají největší města. Migranti nepřijíždějí na krátký časový úsek, ale často se v místě již usadí a začnou vytvářet vlastní „kolonii“. Navíc, jak upozorňuje Barša, v čase vyspělé technologie nejsou migranti často ani nuceni snažit se začlenit do společnosti. Skrze komunikační technologie na internetu a programy jako facebook, skype mohou pouze za cenu internetového připojení komunikovat s rodinou, přáteli či sledovat zprávy ze své domoviny. Jakou motivaci potom tito mají, aby se více zajímali o svět kolem sebe v případě, že se jim jeví na první pohled uzavřený, ba dokonce nepřátelský?

³⁴ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 168-169

3.2.1 Multikulturalismus versus integrace – žít spolu či vedle sebe?

Multikulturalismus se stal zaklínadlem. Tomuto konceptu se dostalo zejména v Evropě takového mediálního prostoru, že jej v jednu chvíli raději řečníci přestali užívat. Ovšem ještě nedávno byl multikulturalismus nutnou součástí každého politického projevu týkajícího se problematiky menšin.

Co přesně však tento termín znamená, než byl vyprázdňen nadměrným užíváním? Jedná se o koncept řešící soužití původního obyvatelstva s nově příchozím. Občané jednoho státu mají žít vedle sebe ve vzájemném respektu. Stát nemá zasahovat do interních záležitostí minorit a nemá se je snažit „převychovat“ dle svého vlastního kulturního vzorce. Dále pak záleží, kde se nacházíme.

Barša rozlišuje multikulturalismus v Novém světě reprezentovaný USA, Kanadou a Austrálií, kde koncept multikulturalismu vychází z potřeby odlišit svou imigrační politiku od Starého kontinentu. Tyto státy se deklarují být kolébkou rovnosti a diverzity. Politika těchto zemí je založena na různorodé společnosti, kterou se stát zavazuje udržovat a rozvíjet. Multikulturalismus se zde, píše Barša a Baršová, stal zdrojem národní hrdosti.³⁵

V Evropě však vychází tento koncept z jiných kořenů. Zdrojem příchodu nových migrantů je rozpad koloniálních říší a zejména poptávka po levné pracovní síle po druhé světové válce. Multikulturní přístup se týká hlavně příchozích z bývalých kolonií, nikoli tzv. *aboriginal people*, které Evropa prakticky nemá. Stává se odpovědí na stále se zvyšující početní stav přistěhovalců. Multikulturalismus je tedy strategií pluralistické integrace přistěhovalců. Nicméně za předpokladu, že kultura a tradiční instituce hostitelské země zůstanou nedotknutelnou záležitostí.³⁶

Ve chvíli, kdy menšiny začínají zpochybňovat liberálně-demokratický koncept státu, multikulturalismus přestává plnit svou roli. Jak se domnívají Baršová, Barša,

„[...] skutečně nebezpečné není doznívání minulých tradic [...], ale tvorba nové skupinové identity, která již není opřena o zděděnou příslušnost ke zvláštní etnické skupině s kořeny v nostalgicky připomínané domovině, ale o zvolenou příslušnost založenou na přijetí zjeveného textu s údajně jednoznačným smyslem závazným pro všechny lidi.“³⁷

Není překvapením, že autoři mají na mysli zejména příslušníky islámské věrouky. Po atentátu z 11. září 2001 a po terorech v londýnském metru a neposledně po atentátu

³⁵ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 168-169

³⁶ Ibid. s. 170

³⁷ Ibid. s. 180-181

na redakci časopisu Charlie Hebdo a atentáty v Paříži 13. 10. 2015 začala společnost volat po menší toleranci k příslušníkům jiných kultur. Zde je však nutné poznamenat, že ani země jako Francie a Německo, které multikulturalismus jako za oficiální státní ideologii neprohlašovali, mají s mladými fundamentalisty ten samý problém jako Belgie, Nizozemí či Velká Británie.

Norský antropolog T. H. Eriksen vidí v multikulturalismu završení kulturního relativismu, který omlouvá všechno, co příslušníci jiných kultur dělají. Jsou omlouváni svou kulturou a není s nimi tedy zacházeno stejně jako s ostatními. Pro Eriksena má tato ideologie multikulturalismu dvě zásadní roviny. První leží v rozmanitosti a je rozhodně pozitivní. Druhá však reprezentuje nerovnost, která při zvláštním zacházení s „cizími“ vzniká. Hovoří o určitém kulturním terorismu, který zachvacuje etnické minority v touze po získání výhody nad často homogenní majoritní společností.³⁸

3.2.2 Současná quebecká imigrační a integrační politika

Situace v kanadském Québeu je poněkud složitější. I co se týče imigrační politiky a následného začleňování nově příchozích. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, tato provincie trpí *de facto* sama pocitem „obklíčení“ vycházející z dlouhodobého inferiorního postavení frankofonních Kanadčanů vůči zbytku Kanady. Proto při integraci nově příchozích není kladen důraz pouze na osvojení řekněme „západní“ kanadské kultury, ale ještě důležitější se jeví přijetí quebecké frankofonní identity a její nadřazenosti nad samotnou kanadskou. Tento přístup kopíruje doktrínu německé sociologa G. Simmela tvrdící, že skupina bude pospolu držet tolik, na kolik ji bude tlačit majorita.

Upřednostňování francouzštiny v zemi, která se zavázala být bilingvní, řeší po legislativní stránce mírně kontroverzní jazykový zákon 101 („*Loi 101*“). V roce 1977 byl přijat quebeckou vládou E. Trudeaua. První článek zákona zní: *Francouzština je oficiální jazyk Québecu*.³⁹ Principem normy je povinnost vydávání veškerých úředních dokumentů ve francouzském jazyce, povinnost mít vývěsné štíty na obchodech ve francouzštině (anglický název pak může být, ale musí být menší a méně viditelný). Z tohoto důvodu lze dnes vidět známé řetězce jako je například americký fast food KFC (Kentucky Fried Chicken) pod názvem *PKF* (Poulet Frit Kentucky), obchodní centrum The Bay jako *La Baie* nebo známý kavárenský řetězec Starbucks coffee jako *Café Starbucks coffee*. Povinné

³⁸ ERIKSEN, T. H. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. s. 27

³⁹ Québec gouvernement. CHARTE DE LA LANGUE FRANÇAISE. [Online]. 2015. [2015-11-11]. Dostupné na: <http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/C_11/C11.html>.

pofrancouzštění anglických názvů nadnárodních koncernů se reálně nikdy neaplikovalo, ale výše zmíněné společnosti se rozhodly tento fakt akceptovat. Po anglofonní komunitě se žádalo, aby se pofrancouzštila, a to i v místech, kde převažovala anglofonní složka.⁴⁰

Jaký má tento zákon dopad na imigranty? Zákon mimo jiné udává povinnost umisťovat děti imigrantů do francouzských škol. Neboť o výuku v anglickém jazyce pro své děti smějí zažádat pouze občané Kanady, kteří absolvovali základní školu na území Kanady a v anglickém jazyce. Vzhledem ke zmenšování demografického poměru anglofonního a frankofonního obyvatelstva v Québecu se nacionalistickým vládám tato podpora francouzského prvku náramně hodila.

V době svého přijetí působil zákon až příliš nacionalisticky, dnes jej však vnímáme poněkud odlišně. V době, kdy se i evropské země dostávají do ofenzivy svých hodnot a tradic, zákon 101 již nepůsobí tak diskriminujícím dojmem, ale pouze jako ochrana tradičních hodnot québecké společnosti.

Québec zavrhl kanadský multikulturalismus, který Kanada přijala jako svou doktrínu v sedmdesátých letech dvacátého století⁴¹, stejně tak jako model asimilace. Provincie vyvinula svůj vlastní model zvaný *interkulturalismus* navržený Gérardem Bouchardem. Princip je poměrně jednoduchý. Imigrant je vyzván na základě morální smlouvy integrovat se do sociálního rámce hostitelské společnosti s určitými hodnotami, společným jazykem a historickým kontextem. Přičemž jsou důležité dva aspekty. Oboustrannost a interakce v procesu začleňování, který by neměl stát pouze na imigrantovi, ale také na bedrech každého jednotlivce a zejména pak institucí.⁴² Pro Boucharda je základem, aby cílová společnost sebe sama považovala za národ. Tento postulát je založen podle něj na národu společném teritoriu, kolektivní paměti, na identitě spojené s frankofonní kulturou, dlouhé křesťanské tradici a neposledně na specifických politických, vzdělávacích a soudních institucích. Nelze si nevšimnout klasické definice národa, které Bouchard přisuzuje důležitost při formulaci své teorie. Stěžejním je pro něj však to, aby byla frankofonní identita základem při integračních procesech. Ztotožňuje se s paradigmatem duality⁴³, která představuje model s majoritní zakládající kulturou a mnoha staršími či novodobými minoritami. Québecký interkulturalismus pak stojí na sedmi konstitučních elementech. Respekt k právům

⁴⁰ AXWORTHY, M. Z. *Dějiny Íránu: říše ducha - od zarathuštry po současnost*. Překlad Zuzana Křihová a Jan Marek. Vyd. 2. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014. s. 287-289

⁴¹ přijatý za oficiální doktrínu v roce 1971

⁴² GOULET, S. Gérard BOUCHARD. L'interculturalisme. Un point de vue québécois. *Questions de communication*. [online]. 2014. [2016-01-02]. p. 393-394. Dostupné na: <<https://questionsdecommunication.revues.org/9133>>.

⁴³ PICHÉ, V. Note de lecture sur Gérard Bouchard, L'interculturalisme. Un point de vue québécois, Boréal, 2012. *Cahiers québécois de démographie*, vol. 42, n° 2, 2013, p. 389-396.

jednotlivce, podpory a rozvoje francouzského jazyka jako hlavního jazyka všech občanů a občanského a kulturního života a uznání duality francouzských Kanadčanů a etnické diverzity. Dále je akcentována integrace založená na morálním aspektu reciprocit, rozšiřování spolupráce, rozvoj společné kultury a zejména realizace veřejné debaty.⁴⁴

Québecký model interkulturalismu má za stavební kámen québecký národ jakožto specifickou skupinu odlišující se od zbytku Kanady. Je charakteristický jazykovou a kulturní dualitou na ose - frankofonní kultura a zbytek kanadské kulturní diverzity. Nevynucuje si zrušení dělítky „My“ a „Ti druzí“, ale naopak akcentuje kulturní výměnu a respekt vůči minoritám. Výsledkem kulturního obohacování je pak výsledná québecká identita ležící na stavební trojici - majoritní kultura, minoritní kultura a výsledná společná kultura. V tomto modelu, jak se domnívá Piché, je legitimní, že výsadní postavení ve společné kultuře má frankofonní základ, nicméně vše tkví ve vyváženosti a vzájemném respektu všech zúčastněných stran.

Problémem tohoto konceptu je ne zcela vytyčená hranice společné kultury, jež vzniká prolnutím místní québecké kultury a všech nově příchozích. Ve výsledku dnes nejsme schopni určit québeckou kulturu ani společnost. Jedná se o otevřené liberální společenství, postavené na otevřenosti vůči novým kulturám a jejich nositelům, které je však vystavěno na soustavném odmítání anglofonního prvku a naopak státem podporovaného utužování francouzského prvku.

3.3 PROBLEMATIKA MIGRACE VE 21. STOLETÍ

Ekonomická expanze a technologický posun ve všech směrech změnily i podmínky migrace. Její novodobá část začíná přibližně po druhé světové válce a migrační vlny z východní Evropy a Středomoří míří zejména do západních zemí, kde se soustředil kapitál. Francie spolu s Velkou Británií otevírají dveře pracovním migrantům ze svých bývalých kolonií, aby jimi v době ekonomické expanze doplnili chybějící pracovní sílu.⁴⁵

Po ropné krizi byly státy nuceny pod vlivem ekonomické recese změnit svou imigrační politiku a imigrace byla utlumena. Od osmdesátých a zejména devadesátých let mezinárodní migrace došla další změny po rozpadu Sovětského svazu.

⁴⁴ PICHÉ, V. Note de lecture sur Gérard Bouchard, L'interculturalisme. Un point de vue québécois, Boréal, 2012. *Cahiers québécois de démographie*, vol. 42, n° 2, 2013, p. 389-396.

⁴⁵ CASELLI, G. *Les migrations internationales au XX em siecle. Le cas des pays occidentaux*. Les determinants de la migration. Vol. IV. 2004, p. 18

Migrace v posledních desetiletích dvacátého století dostala opravdu mezinárodního charakteru. Nejen svým rozsahem, ale také demografickým a ekonomickým charakterem. Původcem novodobé migrace jsou dva výše zmíněné faktory.

Vyspělé moderní západní země završily svůj již *druhý demografický přechod* spočívající v razantním snížení natality a stárnutím populace. Výsledkem je prakticky nulová obnova obyvatelstva. Některé země by se dnes bez imigrace dostaly i do záporných čísel v přirozeném přírůstku obyvatelstva. Naopak rozvojové země prožívaly koncem minulého století tzv. *první demografickou revoluci*, která znamenala snížení úmrtnosti, ale porodnost zůstala stále vysoká.⁴⁶ Tento demografický fakt způsobil přebytek mladých lidí, kteří nemohli sehnat práci. Z přetlaku na domácím pracovním trhu tito mladí lidé odcházeli a stále odcházejí najít lepší živobytí do vyspělých států.⁴⁷

Ve 21. století je typickým trendem sblížení imigračních politik přistěhovaleckých států. Imigrační politika Severní Ameriky se protíná s tou evropskou. Dnes tyto dva kontinenty pojí společné problémy. Potýkají se s dlouhodobým přísunem jak legální, tak v posledních desetiletích též ilegální migrace.⁴⁸

Trendem ve všech vyspělých zemích je na jednu stranu vytvářet co nejefektivnější administrativní (v případě jižních hranic USA s Mexikem i fyzické) bariéry zabraňující vstup ilegálním nebo nežádoucím migrantům. Na straně druhé se vytvářejí nejruznější studijní či absolventské programy pro nadané vědce ze všech koutů světa, o které v rámci světové konkurence státy soupeří.⁴⁹ Žádaná migrace se stává velmi selektivní a elitní záležitostí.

3.3.1 Migrace ve hledáčku sociální věd

Je velmi zajímavé na migraci pohlédnout z perspektivy ostatních sociálních věd. Například pro demografy, jak zmiňuje anglický profesor z oxfordské univerzity D. Coleman, je mezinárodní migrace považována na měřítku globálních demografických trendů jako minoritní. Nikoli však na úrovni lokální, kde se její přítomnost může výrazněji projevit. Z historického hlediska pak vyplývá, že lidská migrace byla mnohem významnější v dávné minulosti, než je tomu dnes. Zejména v období antiky a v době stěhování národů, kdy se přemisťovaly celé kmeny. Prchaly před jinými migrujícími dobytými národy (Hunové, Vandalové) nebo odcházely hledat jiné úrodnější území. V období mezi třetím až devátým

⁴⁶ RYCHTAŘIKOVÁ, J., PIKÁLKOVÍ, S., HAMPLOVÁ, D. *Diferenciace reprodukčního a rodinného chování v evropských populacích*, Praha, 2001, Sociologické nakladatelství (SLON), s. 11-13

⁴⁷ CASELLI. *Les déterminants de la migration*. Vol. IV. 2003. p. 16

⁴⁸ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 160

⁴⁹ *Ibid.* s. 166

stoletím našeho letopočtu se stal hlavním hybatelem konflikt mezi sedentarizovaným a nomádkým obyvatelstvem, ve kterém často prohrávali právě usazení zemědělci. Přemísťování obyvatel pak mělo zásadní dopady na demografii, neboť docházelo k četným ztrátám na životech. Válečné konflikty a jejich následky jako hladomory a epidemie pak měly značný vliv na mortalitu a natalitu těchto skupin.⁵⁰

Pro antropology, jak uvádí přední francouzský antropolog zabývající se globalizací Marc Abélès, se zintenzivnění lidského pohybu po světě stalo zásadním tématem v sociálních vědách. Migrační studia přispívají k vymezení rozdílu mezi tzv. *lokálním* a *globálním* (z fr. local vs. global).

Můžeme si tedy položit otázku, jaké dopady má mezinárodní migrace, jakým způsobem migranti vnímají svůj nový terén a zda imigrantům mohou pomoci sociální sítě vybudované jejich předchůdci? Jaká je role národních států, mají být tzv. *gate keepers* neboli držet dveře zavřené? Státy dnes spíše vytvářejí neprostupné hranice místo toho, aby učinily hranice volně průchodné v rámci paradigmatu globalizace. Takovým příkladem je jižní hranice USA, při které je zvyšována kontrola, aby bylo mexickým uprchlíkům znemožněno nadále proudit na americkou stranu. Paradoxem této situace je ovšem fakt, že celkově se počet Mexičanů v jižní části USA stále zvyšuje. Klíčem k rozluštění této hádanky je neprostupnost. Pokud se Mexičané jednou za americké hranice dostanou, již se nikdy nevrátí zpět, protože mají pocit, že by nebylo cesty zpět. Podle Abélèse se dnes státy vracejí k určitému typu nacionalismus. Zatímco globalizace předpokládá propojenost, tendence je spíše průchodnost hranic států stále zmenšovat.⁵¹

Americký politolog Francis Fukuyama ve své koncepci konce dějin, pojímané jako přerody jednotlivých paradigmat a v pohledu na rovnost člověka, uvádí jako základního činitele pohybu politických režimů touhu člověka po uznání. Tzv. *thymus*, definovaný Platónem jako třetí část duše, po toužící a uvažující složce. Fukuyama tvrdí, že právě vznětlivost představuje motor jedince v touze po změně, která má vézt k jeho sociálnímu uznání.⁵² Dříve se jednalo o vyrovnávání na úrovni pánů a rabů, později celých skupin jiným skupinám v rámci nacionalistických hnutí a dnes lze k tomuto boji o uznání připodobnit bývalé kolonizované státy. Pokud se zastavíme v současnosti, pak jsou to státy kdysi využívané k politickým plánům vyspělých zemí v rámci geopolitického plánování v průběhu devadesátých let. Tento proces vyrovnávání dnes probíhá formou nejen mezinárodního

⁵⁰ COLEMAN, D. *Role majeure des migrations*. 2003. p. 63

⁵¹ ABÉLÈS, M. *Anthropologie de la globalisation*. Paris, Payot, 2008. p. 143

⁵² FUKUYAMA, F. *Konec dějin a poslední člověk*. Vyd. 1. Praha: Rybka, 2002. s. 16

terorismu, ale také prosazováním tradičních a zejména původních norem v prozápadních společnostech Blízkého východu a Afriky. Příkladem uveďme země jako Írán, která se stala několikrát obětí mocenských bojů. Kdysi prozápadní monarchie, dnes společensky zpátečnický režim, který se snaží vymezit proti okupantům na základě tradic, respektive náboženství.

S nárůstem rovnosti v přístupu ke vzdělání rostou požadavky na uznání vlastního sociálního statusu. Lidé nechtějí být vedeni jako děti. Proto se Fukuyama domnívá, že autoritářské režimy nemají dlouhého setrvání. A to včetně komunismu, který sice rovnost přinášel, ale v poněkud okleštěné podobě, nikoli odpovídající uznání za odvedenou práci.⁵³

S odvoláním na německého idealistu Nietzscheho si pak autor klade otázku, zda člověk, který se spokojí s aktuálním stavem věcí, není pouhým „posledním člověkem“, který si zaslouží pohrdání?⁵⁴ Budou se občané stále prát za rovnoprávnost či dokonce o nadřazenost nad jinou skupinou? Pokud ano, může se zdát, že historie, ve Fukuyamově chápání, nikdy neskončí.

Vyrovnaní a uznání statusu se týká v poněkud konkrétnější formě i otázky migrantů. Dlouho byli považováni za speciální kategorii, za nižší třídu. Novodobí ekonomičtí migranti však už toto označení netolerují a nechtějí být nálepkováni statusem občana druhé kategorie. V této diskuzi lze nadnést i zajímavý lexikální rozdíl.

Soubor opatření upravující celkovou migrační politiku státu se skládá z imigrační a integrační složky. Jedna na druhou musí navazovat, jinak se stává imigrace problémem. Pokud stát přijímá neustále levnou pracovní sílu z kulturně a nábožensky odlišné krajiny, aniž by byl zajištěn například dostatečný bytový fond, kulturní instituce a sociální programy podporující poklidné soužití, vše může proběhnout bezproblémově, ale také nemusí.

Od vzniku Evropské unie probíhá na všech úrovních sjednocování jednotlivých politik. Není tomu jinak ani v agendě imigrační a bezpečnostní politiky. Počátky mezivládní spolupráce sahají do poloviny sedmdesátých let odpovídající reakci na zvýšenou imigraci v rámci sjednocování rodin pracovních imigrantů v Evropě. Následně po spuštění Schengenského projektu volných hranic pro zboží, služby a osoby došlo k zintenzivnění migrační politiky EU zejména v rámci bezpečnostní politiky.

⁵³ FUKUYAMA, F. *Konec dějin a poslední člověk*. Vyd. 1. Praha: Rybka, 2002. s. 17

⁵⁴ *Ibid.* s. 17

EU sjednocuje agendu imigrační politiky členských zemí, víza, kontrola hranic, azylové řízení, ale méně již upravuj integrační politiku. Samotná agenda o přijímání cizinců a udělování občanství tzv. naturalizaci však stále spadá pod pravomoci jednotlivých států.⁵⁵

3.3.2 Otázka ekonomické přínosnosti migrantů v hostitelské zemi

V debatě o ekonomických efektech je potřeba se také ptát, co pod ekonomickými dopady máme na mysli. Je možné dávat do souvislostí stav ekonomiky s počtem narozených dětí a výše HDP na osobu s rozvodovostí? Domácnost a ekonomie jsou dva faktory, které se navzájem ovlivňují a jeden bez druhého nemohou existovat. Zjednodušeně řečeno, ekonomika státu reaguje na chování spotřebitelů, kteří se chovají na základě určitých zažitých pravidel skupiny. Ty jsou podmíněny sociálně, etnicky, nábožensky či jinak. Ale ani toto chování nemá absolutní platnost a pod změnou hospodářské situace se může měnit a přizpůsobovat. Téma populačního růstu se dostává do popředí z obav politických elit nad nedostatkem ekonomicky aktivních lidí do dalších třicet či čtyřicet let. Pokud by nebyly brány v potaz společenské změny a prodlužování jak věku seniorů, ale i kvality života, stál by před námi problém. Lidé se však v důsledku kvalitnější zdravotnické péče udržují delší dobu v kondici a dokáží tak pracovat déle, na což evropské vlády reagují prodlužováním momentu odchodu do důchodu. Nad etickou stránkou věci lze samozřejmě polemizovat, ale jak zmiňuje český statistik a demograf F. Koschin, věková struktura obyvatelstva se mění a stejně tak i doba potenciální ekonomické aktivity.⁵⁶ Mladí lidé se připravují na budoucí povolání poněkud déle než dříve, již není pravidlem začít pracovat v 15 letech. Proto Koschin posouvá dolní hranici ekonomické produktivity na 20 let a horní hranici na 65 let.

Ekonomické faktory tedy mohou mít dopad na obyvatelstvo, a to se může vyvíjet v závislosti na HDP, míře otevřenosti ekonomiky či státní politice zaměstnanosti. Populace reaguje, i když s časovým zpožděním, na hospodářské jevy. A pokud stát vede určitou dlouhodobou populační politiku, má sílu zasáhnout do přirozeného vývoje populace. Migrační saldo dnes představuje významný faktor mající dopad na ekonomický stav země. Prostý součet imigrantů a emigrantů ještě nemusí ihned vypovídat o charakteru země, ale může vést k vytvoření určitého obrazu. Migrační trendy se během 20. století měnily. Evropské státy, které byly dříve místem, odkud Evropané odcházeli, se staly postupně cílovými státy pro migranty z bývalých kolonií spolu s obyvateli východní a jižní Evropy.

⁵⁵ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 135

⁵⁶ KOSCHIN, F. *Kapitoly z ekonomické demografie*, Praha, 2005, VŠE Oeconomica, s. 29

Do zemí Severní Ameriky přicházejí lidé stále, jen se tyto vlny mění v závislosti na světovém pořádku, vládní ideologii a ekonomickém stavu země. Klasickou ukázkou nám bude historie imigrace do Kanady, kterou podrobněji rozebereme v kapitole X „Stručná historie Kanady“, neboť se přesně řídí ekonomickými a politickými zásadami na základě světového vývoje. Obecně platí model, ve kterém z důvodu politického či válečného konfliktu dojde ke světové hospodářské recesi, která zapříčiní ekonomickou recesi jednotlivých států, které následně uzavírají své hranice z důvodu ochrany hospodářství. Zmíněný konflikt na poli ekonomickém, politickém či válečném se však může týkat pouze země X s Y, dopad však bude mít ve svém důsledku i na zemi Z. Příkladem může být ropná krize v 70. letech, která vyvolala zvýšení světových cen ropy vzhledem k jejímu nedostatku.

Není nijak inovátorské přispět do diskuze o migraci s názorem vyjadřujícím pochybnost o globalizovaném světě. Kritická debata je v intelektuálních a dnes i politických kruzích na stole již delší dobu.

Ekonomické dopady se staly nosným hybatelem všech debat. Pokud výměna neprodukuje kýžený zisk, není považována za efektivní. Obdobně se uvažuje i na poli pohybu osob, nejen služeb a zboží. Zásadní otázka na toto téma zní, zda povedou jednotlivé státy imigrační politiku na základě ekonomických a demografických indikátorů? Bude považována imigrační politika příklánějící se k přistěhovalcům jako k „léku“ na současné problémy nebo bude vnímána jako „společenská volba“ s akcentem na lidskou humanitu a transcendentálnost? Následující kapitola představí na příkladu quebecké politiky názory zastávající kladný přínos přistěhovalcům, ale také názory vycházející z jiných studií, které jsou ve svých konstatováních zcela opačné.

Jako příklad můžeme představit studie a z nich vycházející články kanadských demografů B. Maroise a G. Dubreuil, které se staví do kontrastu s představitelkou státní správy výzkumníci Ministerstva pro imigraci a kulturní komunity MICC (*Agent de recherche sur l'administration du Québec des Communautés culturelles*) Claire Benjamin. Vybrané texty představují protichůdné přístupy k pohledu na dopady imigrace v Québecu.

Po uvedení publikace autorů Dubreuil a Marois s titulem „*Imaginární lék. Proč imigrace nezachrání Québec*“ (*Le remède imaginaire. Pourquoi l'immigration ne sauvera pas Québec*) v roce 2011, Benjamin reaguje publikací článku v *Cahiers québécois de démographie* tzv. poznámkou k četbě, bránící pozici quebecké administrativy, která je imigraci spíše nakloněná. Demografické cíle quebecké vlády schválené v roce 1999 stojící na zpomalování demografického propadu Québecu, brzdění stárnutí populace a zamezení celkové ztráty demografické váhy Québecu vůči Kanadě, mají být řešeny mimo jiné právě i

pozitivní imigrační politikou.⁵⁷ Dubreuil s Marois se opírají o postulát, že je třeba zůstat vůči imigraci ostražití, neboť se ještě možná neprojeví všechny její konsekvence.⁵⁸ Nicméně v aktuálních argumentech se odvolávají na ne zcela zásadní dopady imigrace na québeckou ekonomiku, kterými obhajují svůj nesouhlas s politikou zvyšování imigračního prahu.

Při obhajobě imigrace na základě demografických kritérií se v první řadě jedná o ženskou fekonditu neboli plodnost. Předpokládá se, že fekondita žen imigrantů je vyšší než u průměrné ženy narozené na území Kanady. Tento fakt by měl přispět k podpoře domácí porodnosti a zabránění rychlému stárnutí populace. I přes to však autoři uvádějí argument upozorňující, že toto není případ Québecu. Předkládají čísla, která vyvrací představy o počtu dětí přistěhovalců. Pro ženy, které se narodily v Kanadě, se porodnost pohybuje okolo 1,53 dítěte na ženu. Pro ženy, které přišly do Kanady je toto číslo doopravdy zvýšené, a to na 1,83 dítěte na ženu. Je tedy pravdou, že ženy, které přišly do Kanady, se opravdu pohybují s počtem dětí výše, v porovnání s Kanadankami. Nicméně pokud se podíváme dále na čísla týkající se potomků přistěhovalců, získáme pro někoho možná překvapivá data. Průměrný počet dětí na ženu (která představuje potomka imigranta) se dostává pod kanadský průměr (1,52 dítěte na ženu) na 1,4 dítěte a nemá tedy ve výsledku dopad na kanadskou porodnost, potažmo stárnutí populace.

Dalším tématem týkající se demografie je stárnutí populace a index závislosti, který ukazuje množství ekonomicky aktivních osob na jednoho člověka v důchodu (tedy nad 65 let).

Benjamin naopak kritizuje podceňování plodnosti imigrantů. Opírajíc se o výzkumy vedené *Statistique Canada* uvádí demografické cíle stanovené québeckým ministerstvem imigrace.⁵⁹

⁵⁷ BENJAMIN C. 2011. Comte rendu; Benoît Dubreuil et Guillaume Marois, Le remède imaginaire : pourquoi l'immigration ne sauvera pas le Québec, Les Éditions du Boréal, 2011, 315 pages. Cahiers québécois de démographie, Volume 40, numéro 1, [Online] printemps 2011, p. 155-170 [cit. 2014-11-08]. Dostupné na: <<http://id.erudit.org/iderudit/1006636ar>>.

⁵⁸ DUBREUIL, B. MAROIS. G. 2011. L'immigration internationale au Québec : choix de société, mais débat esquiv. Cahiers québécois de démographie Volume 40, numéro 2, [Online] automne 2011, p. 369 [2014-11-08] Dostupné na: <<http://www.erudit.org/revue/cqd/2011/v40/n2/1011545ar.html>>.

⁵⁹ BENJAMIN C. 2011. Comte rendu; Benoît Dubreuil et Guillaume Marois, Le remède imaginaire : pourquoi l'immigration ne sauvera pas le Québec, Les Éditions du Boréal, 2011, 315 pages. Cahiers québécois de démographie, Volume 40, numéro 1, [Online] printemps 2011, [2015-11-15]. Dostupné na: p. <<http://id.erudit.org/iderudit/1006636ar>>.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 ÍRÁNSKÁ EMIGRACE ANEB ODKUD PŘICHÁZEJÍ?

V kontextu konce roku 2015 se jeví téma migrace v jiném než evropském prostředí jako jistá tematická marginálie. Hlavním tématem se stala v očích médií „evropská imigrační krize“. Jedná se o fenomén dlouhodobý, který však dosáhl svého vrcholu v létě 2015. Počátky této bakalářské práce však sahají do roku 2014, kdy povědomí o evropské imigrační vlně ve společnosti ještě nebylo zakotveno. Téma práce je spojeno s imigrací do Severní Ameriky osob z oblasti staré Persie dnešní Islámské republiky Írán. V posledním kvartálu roku 2014 dosáhla íránská imigrace do Kanady ve statistických tabulkách první příčky a předehnila ostatní skupiny. Nastala otázka, zda tento obrat něco znamená či nikoli, zda předznamenává jistý vývoj ve vztazích mezi Západem a Íránem či nikoli. Dnes s odstupem jednoho roku můžeme konstatovat, že ze strany Spojených států došlo k určitému oteplení vztahů, bylo přislíbeno zrušit ekonomické sankce, jež byly na Írán uvaleny již v roce 1996 zákonem „Iran Sanctions Act“ (ISA)⁶⁰ Taktéž Kanada, která vydala dva zákony uvalující na Írán sankce „Loi sur les Nations Unies“ a „Loi sur les mesures économiques spéciales“ z roku 2012.⁶¹ Na dopady mezinárodní politiky je nutné ještě vyčkat několik let, abychom je mohli hodnotit. Írán se ale může stát důležitým spojencem Spojených států na Blízkém východě. Navíc obnovené vztahy s Íránem oslabí pozici Saúdské Arábie, která se stává hlavním šířitelem radikální větve islámu – wahabismu po světě. Severní Amerika se bude moci zaměřit na odběr ropy z Íránů a nebude tolik závislá na dodávce saúdské ropy. Bude tím pádem moci zakročit proti Saudské Arábii bez obav z přerušení dodávek.

S touto politikou spojený fakt zvyšující se tendence íránské imigrace je třeba analyzovat a zejména pracovat s příslušníky této minority a hledat odpovědi na otázky. S jakou představou života přicházejí do Kanady, jejich snahy o začlenění se do běžného života a také hledání důvodů odchodu právě do Québecu.

Po úvodní spíše teoretizující části následuje praktická část popisující již konkrétní migrační skupinu. Teoretická část sloužila jako úvod do problematiky migrace a etnických skupin. Druhá část pak navazuje na teoretické koncepty s konkrétní studií uskutečněnou v kanadské provincii Québec mezi íránskými imigranty.

⁶⁰ Iran Sanctions. U.S. Department of State. Diplomacy in action. [online]. 2015. [2015-12-01]. Dostupné na: <<http://www.state.gov/e/eb/tfs/spi/iran/index.htm>>.

⁶¹ Gouvernement du Canada. Les sanctions canadiennes liées à l'Iran. [online]. 2015. [2015-12-01]. Dostupné na: <<http://www.international.gc.ca/sanctions/countries-pays/iran.aspx?lang=fra>>.

První odstavce této kapitoly jsou zasvěceny stručné charakteristice a historii Íránu. Cílem je lepší porozumění prostředí, odkud migranti pocházejí. V další kapitole jsou pak představena základní demografická fakta íránské komunity. Předchází jí však demografická charakteristika Kanady a její jediné frankofonní provincie Québecu pro možnost porovnání získaných dat.

4.1 ISLÁMSKÁ REPUBLIKA ÍRÁN

Oficiálním názvem Islámská republika Írán se rozléhá na hornatém povrchu s pouštěmi na celkových 1 648 000 km čtverečních. Při východní hranici sousední s Arménií, Azerbajdžánem a s Turkmenistánem a po 740 km jej oblévá Kaspické moře. Na západě se pak dotýká Turecka a Iráku. Afghánistán a Pákistán jsou severní sousedé.

Írán představuje starověkou zemi s jednou z nejstarších civilizací. Na rozdíl od svých sousedů má též dlouhou tradici politické nezávislosti. Od sedmého století po Kristu byla tamější říše Sásanovců nucena konvertovat k islámu a byla řízena rody Ummájovců a Abbásovců. Prakticky do dvacátého století si tato říše, zvaná historicky Persie zachovala svou nezávislost. Od roku 1935 začalo mezinárodní společenství oficiálně užívat dnes běžné označení země Írán. Zatímco Persie byl tradiční název země, změna na Írán měla zajistit začlenění všech koutů země a jeho lidu do jednoho státu.

Podle odhadu, v roce 2014 měl Írán 80,8 milionu obyvatel. 23,7 % je mladší 14 ti let. Dále 46 % populace se pohybuje mezi 25 – 54 lety věku. Věkový medián je 28,6 let a populační růst je kladný (1,22 %).

Vedle Peršanů tu žije vedle sebe mnoho dalších etnických skupin, tradičních jako Kurdové, Balúčové či novodobých jako jsou Afghánci a Iráčané. Úředním jazykem je *farsi* (oficiálně 53 % mluvčích). Podle státních statistik 99,4 % obyvatel jsou muslimové a vyznávají z 90 % šíu. Ostatní náboženství jsou oficiálně zastoupena marginálně, jedná se o původní zoroastrijství, dále judaismus a křesťanství (celkem 0,3 %).⁶² O procentuální míře osob vyznávající původní náboženský systém lze však pochybovat. Může být mnohem vyšší, než udávají státní statistiky.

Írán se nachází v neklidném regionu. Kvůli masivním migračním přesunům směřujícím dovnitř a následně ven (zejména afghánských a iráckých skupin) se stal tzv. *revolving door* státem. Migrační saldo je v Íránu negativní. Více lidí Írán opouští. Ti, kteří do Íránu přicházejí, pocházejí z okolních chudších zemí. V roce 2010 bylo zaznamenáno celkem

⁶² CIA The World Factbook. Iran. [online]. 2015. [2015-07-12]. Dostupné na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print/country/countrypdf_ir.pdf>.

jeden milion afghánských a padesát tisíc iráckých uprchlíků na jeho území. V roce 1981, během invaze Sovětského svazu do Afghánistánu, se v Íránu nacházelo dokonce až 3, 3 milionu afghánských uprchlíků.⁶³

Naopak četnou iránskou diasporu nalezneme v zemích západní Evropy, Spojených Státech a Kanadě. Íránská emigrace je poměrně nový fenomén, který začal v sedmdesátých letech minulého století. První vlna emigrace přichází ještě za vlády Mohameda Rézy Šáh Pahláví a směřovala do západních zemí. Týkala se zejména tehdejších zámožných rodin, ale i religiózních skupin prchajících před Pahláví. Druhá vlna pak následovala po islámském převratu (1979) v osmdesátých letech. Byli to zejména royalisté a odpůrci ajatolláha Chameneiho, který nastoupil po svržení západně orientovaného královského režimu Šáha. Třetí vlna pak následuje po napadení Íránů sousedním Irákem. Mnoho intelektuálů tak znovu opouští zemi. Atmosféra devadesátých let byla již odlišná od revolučně laděných let osmdesátých. Lidé začali očekávat výsledky slibů islámského státu. Nepomohl ani fakt, že od roku 1989 již nestál v čele státu charismatický ajatoláh Chomejní.⁶⁴

Íránská islámská republika stojí na politické nadvládě duchovních. Ti jsou jmenováni islámskými *ulamá* oslovovanými titulem *modžtahed*, jež jsou státem povýšeni z řad běžných učenců.⁶⁵ Nejvyšší roli ve státě drží nejvyšší vůdce a prezident. *Rahbar* je volen Radou expertů, dohlíží na politiku Íránu a chrání zájmy státu.⁶⁶ Prezident je volen v přímých všeobecných volbách a reprezentuje zemi navenek. Během let 1997 – 2005 proběhlo s vládou prezidenta Mohameda Chátámího reformní hnutí, které bylo liberalizační a ukončilo mezinárodní blokaci Íránu a vedlo k zpříjemnění atmosféry spolu se zakládáním občanských spolků a jiných organizací.⁶⁷ Hlavními vůdci reformního hnutí byli levicoví ideoví vůdci islámské revoluce, kteří byli zklamáni z celkového průběhu revoluce a z nastolených poměrů ve státě. Nicméně duchovní aparát ve státě do značné míry znemožňoval prosazení reformu a užíval stále více soudní moc k paralyzaci reformistů. Bylo jasné, že se stávajícím systémem nebude možné nastolit demokratický režim. Prezident Chátámí se ve snaze vyjednat kompromis nedokázal vyrovnat s očekáváním iránského lidu, který se ve výsledku otočil proti němu a ve volbách v roce 2005 již nedokázal obhájit svůj post a do čela státu se dostal Energický a charismatický vůdce Mahmúd Ahmadínežád.⁶⁸ Zvolený prezident však nehlásal

⁶³ United Nations. [online]. Situation report. International Migration in South and South-West Asia. Iran-In-migration. [2015-07-12]. Dostupné na: <<http://sitreport.unescap.org/iran/in-migration>>

⁶⁴ AXWORTHY, M. *Dějiny Íránu*, 2009. Lidové noviny. s. 202

⁶⁵ Ibid. s. 132

⁶⁶ Ibid. s. 251

⁶⁷ ARJOMAND, S. A. *After Khomeini Iran Under His Successors*, 2009. New York, Oxford university press.: p. 63-64

⁶⁸ ARJOMAND, S. A. *After Khomeini Iran Under His Successors*, 2009. New York, Oxford university press.: p. 63-64

ideje reformního hnutí, spíše se klaněl k porevoluční politice. Při hlubší analýze dle J. Novákové je nutné přihlídnout k Ahmadínežádově postavení k nejchudším, kterým jako jeden z mála sliboval definitivní zlepšení jejich situace. Navíc jako jediný ve volbách nepatřil mezi duchovenstvo a mohl mnohé zlákat svým laicizmem.⁶⁹ Mladá generace, sympatizující s reformním hnutím, již vzdala své snahy a stáhla se do sebe. Mnoho mladých také z Íránu odchází, neboť již nechtějí přihlížet nečinnosti tamějších vlád zajistit svému obyvatelstvu důstojné živobytí. Kontroverznímu prezidentovi Mahmúdovi Ahmadínežádovi se podařilo dostat Írán na okraj politického pole. Většina států zavedla proti Íránu a jejímu jadernému programu ekonomické sankce. Taktéž Kanada přijetím zákonů o sankcích z roku 2012.⁷⁰

⁶⁹ NOVÁKOVÁ, J. *Íránská společnost v období vlády Mohammada Chátamího*. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. 2012. [2015-07-12]. s. 53. Dostupné na: <https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/handle/11025/3755/Iranska_spolecnost_v_obdobi_vlady_Mohammada_Chatamiho.pdf?sequence=1>.

⁷⁰ Gouvernement du Canada. Les sanctions canadiennes liées à l'Iran. [online]. 2015. [2015-12-01]. Dostupné na: <<http://www.international.gc.ca/sanctions/countries-pays/iran.aspx?lang=fra>>

5 SOCIODEMOGRAFICKÝ PROFIL ÍRÁNCŮ V QUÉBECU

Pro Íránce byla Kanada vždy atraktivní destinací, neboť představuje demokratickou liberální zemi s dobrým sociálním systémem. Důvodem, který již není vždy vyřčen, je však i geografická blízkost Spojených Států Amerických. Mnoho příchozích sní o následném přestěhování do Ameriky. Mnoho jich ale také spokojeně zůstává na kanadském území. Podkapitola V zabývající se sociodemografickým profilem íránské minority zahrnuje také pro globálnější pohled na tamější stav populace úvod do demografie Kanady a její provincie Québec. Následně je představen profil Íránců, kteří se nacházejí na tomto území.

5.1 DEMOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY KANADY

Imigrace představuje obecně pro kanadskou obnovu populace významný faktor obnovy obyvatelstva. Podle státního statistického portálu *Statistique Canada*, v roce 2011 kanadská populace dosahuje 33 476 685⁷¹ osob. Počet obyvatel narozených vně kanadské hranice však čítá zhruba 6,8 milionu osob z již zmíněných 33,5 milionu (20,6 % kanadské populace). Jinými slovy, jeden z pěti Kanadánů se nenarodil na kanadském území.

Tento fakt je jedním z důvodů, proč se nejen na federální, ale i na provinční úrovni hojně diskutuje problematika současné integrace a budoucí imigrace. Tento trend má své konsekvence na poli společného soužití majority s četnými národnostními minoritami. Dopady na ekonomiku se podle zmíněných studií různí, jak jsme viděli v kapitole III o ekonomických dopadech imigrace.

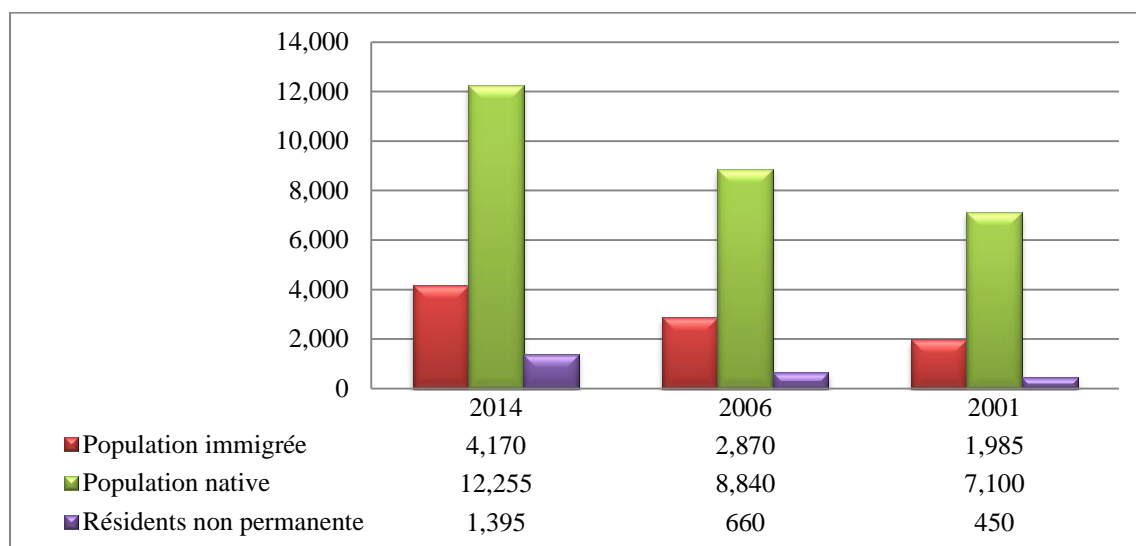
Pokud se podíváme blíže na demografický profil samostatné provincie Québec, podíl kanadských občanů narozených mimo Kanadu je menší než pro celou Konfederaci. Québec má dlouhodobě druhou z nejvyšších imigrací v rámci všech provincií, ovšem po největším Ontariu, které absorbuje zhruba polovinu všech nově příchozích (v roce 2011 se jednalo o 40 %).⁷²

⁷¹ Statistique Canada . Âge (131) et sexe (3) pour la population du Canada et régions de tri d'acheminement, Recensement de 2011. [online]. 2013 [cit. 28. 11. 2014] dostupné na: <[⁷² Percentage distribution of landed immigrants by province of destination, Canada, 1981 to 2011. \[online\]. Statistics Canada. \[2014-11-28\]. dostupné na: <<http://www.statcan.gc.ca/pub/91-209-x/2013001/article/11787/tbl/tbl4-eng.htm>> .](http://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2011/dp-pd/tbt-tt/Rp-fra.cfm?LANG=F&APATH=3&DETAIL=0&DIM=0&FL=A&FREE=0&GC=0&GID=0&GK=0&GRP=1&PID=102009&PRID=0&PTYPE=101955&S=0&SHOWALL=0&SUB=0&Temporal=2011&THEME=88&VID=0&VNAMEE=&VNAMEF=> .</p></div><div data-bbox=)

5.2 ZÁKLADNÍ DEMOGRAFICKÁ FAKTA ÍRÁNSKÉ MINORITY V QUÉBECU

Pro uvedení vybrané minority, již se zabývá tato práce, můžeme uvést zásadní čísla vycházející z posledního Průzkumu domácností (l'ENM) z roku 2011. Počet osob deklarujících se jako *íránského původu* bylo v roce 2011 na quebeckém území 17 825. Z toho počet Íránců narozených mimo Kanadu činí 4 780 (23,4 % íránské skupiny). Naopak 76,6 % čítající 12 244 osob se již narodilo na kanadském území. Pro zajímavost můžeme také uvést číslo ukazující tzv. *Trvalé rezidenty* neboli *Résidents permanents*, kterýžto status se vyznačuje povolením k trvalému pobytu se všemi občanskými právy a výhodami kanadských občanů kromě samotného občanství. Stálí rezidenti dnes tvoří 7,8 % všech Íránců a toto číslo se bude zřejmě stále zvyšovat s nárůstem íránské imigrace. Graf č. 1 názorně ukazuje rozdělení původu Íránců v Québecu mezi lety 2001 a 2014.

GRAF Č. 1 POČET OSOB ÍRÁNSKÉHO PŮVODU V QUÉBECU V ROCE 2001 A 2011

Zdroj: www.midi.gouv.qc.ca

Během imigračních vln v průběhu druhé poloviny 20. století, 40 % imigrantů íránského původu přišlo do Québecu před rokem 1996. Mezi lety 1996 – 2005 toto číslo činilo 32,8 %. Po roce 2005 do roku 2011 pak přišlo 28 % všech příchozích Íránců žijících dnes na území Québecu.

Tabulka č. 1 dokládá tendence íránské imigrace v posledních letech. Nelze si nepovšimnout enormního nárůstu příchozích Íránců do Québecu. Íránci se v roce 2015 dostávají již v devátém měsíci na první příčku mezi příchozími imigranty do frankofonní provincie. Určitý nárůst byl již pozorován v posledních letech. Zásadní otázkou zůstává, jaké jsou příčiny této imigrační vlny, či zda jsou to pouhé důsledky politických rozhodnutí. Zda

tato tendence značí budoucí otevření Íránu západním zemím, nebo naopak její uzavření. Dotazovaní respondenti tento nárůst příchozích neuměli vysvětlit. Odpovědi se různily. Pro někoho je důvodem masivního odchodu ze země ekonomická nestabilita, která se v posledních letech měla vyhroutit, zejména z důvodu ekonomických sankcí, které na Írán uvalily západní země. Za vyššími odchody do zahraničí může stát i politický tlak na nepřizpůsobivé občany vystupující proti íránskému režimu. Podle výpovědí respondentů se íránská střední vrstva začíná zajímat o emigraci či dál více a již se nejedná o politické imigranty jako doposud. Velké množství odchází právě do Kanady, neboť dle výpovědí respondentů, je jednou ze zemí, která je stále ještě otevřena Íránské imigraci, spolu s Austrálií a Dánskem. V ostatních zemích je nemožné získat povolení k dlouhodobějšímu pobytu. Kanada nabízí relativně snadnou možnost získat trvalý pobyt a zejména pak velmi lákavý statut tzv. Trvalého rezidenta. Tento obnáší stejný status jako občanství pouze bez možnosti volit politickou reprezentaci na regionální i státní úrovni.⁷³

Dnes jsme s mírným odstupem svědky mírného oteplování vztahů Íránu se Spojenými státy, obnovení obchodu a mírnou participací na boji arabské koalice proti samozvanému Islámskému státu.

TABULKA Č. 1 POČET OSOB ÍRÁNSKÉHO PŮVODU PŘÍCHOZÍCH DO QUÉBECKU MEZI LETY 2006 A 2014 (ZÁŘÍ)

Rok	Počet příchozích
2014	5 169 ⁷⁴
2013	2 043
2012	1 104
2011	1 741
2010	1 250
2009	1 108
2008	840
2007	1 116
2006	575

Zdroj : Bulletin statistique sur l'immigration permanente au Québec

5.2.1 Míra prezence

Podle dokumentu vydaného québeckou vládou přibližující přítomnost Íránců na québeckém teritoriu mezi lety 2002 a 2011, je tato míra 75,9 %. Tedy ¾ všech příchozích mezi zmíněnými lety zde zůstalo. Toto číslo se však mění v závislosti na kategorii migranta,

⁷³ Informace pocházejí od respondentů, na jejichž výpovědích byl uskutečněn terénní výzkum pro následnou kvalitativní část praktické části práce

⁷⁴ Pro prvních devět měsíců roku 2014

neboť ti, kteří přišli v rámci rodinného seskupování, zůstávají více (83,7 %) nežli ekonomičtí migranti (72,7 %). Nejnovější výzkumy ukazují, že pro Íránce se v roce 2013 ustanovila míra prezenze na 60 %, stejně tak jako pro Indy, Pákistáncce a Číňany.⁷⁵ Tato čísla nám říkají, zda lidé zůstávají na místě nebo odjíždějí zpět. Podle posledních tří studií ze série Regionálního portréty – charakteristika migrantů (*Portraits régionaux - Caractéristiques des immigrants*) míra prezenze se během let 2012 – 2014 pohybuje stále okolo 60 %, blíže tabulka č. 2.

TABULKA Č. 2 MÍRA PŘÍTOMNOSTI V LETECH 2012, 2013, 2014

Kohorta	Počet příchozích	Na místě	Míra
2003 - 2012	9 373	5 268 v 2014	56.2 %
2002 – 2011	8 705	4 936 v 2013	56.7 %
2001 – 2010	7 510	4 263 v 2012	56.8 %

Zdroj: www.midi.gouv.qc.ca

Z tabulky vyplývá, že z množství příchozích Íránců mezi lety 2003 – 2012 zůstalo na místě v roce 2014 z 9 373 příchozích 5 268 osob. Nicméně podle regionální studie 40 % příchozích nezůstává v Québecu, tudíž výše zmíněná čísla odpovídají pouze fluxu.

Pokud vezmeme v úvahu, že se v roce 2011 nacházelo na území provincie 17 825 Íránců a připočteme ještě čísla z let 2012, 2013 a odhad pro rok 2014, dostaneme velmi hrubou míru prezenze pro rok 2014. Podle Statistique Canada, během let 2012 – 2014 Kanada přijala 8 316 Íránců. Podle míry prezenze předchozích let odejmeme 40 %, jakožto míra individuů, která nezůstává v Québecu. Dostaneme číslo okolo 26 000 lidí původem z Íránu nacházejících se v roce 2014 na území provincie Québec. Tento velmi obecný propočet slouží jen pro určitou představu počtu příchozích Íránců, kteří se nachází na území Québecu v roce 2014.

5.2.2 Demografické charakteristiky

Podle posledního Sčítání lidí a domácností z roku 2011 se celkem 17 825⁷⁶ osob prohlašuje za Íránce. Tabulka č. 3 ukazující sociodemografický profil Íránců se tedy odkazuje na rok 2011, jelikož nedisponujeme nejnovějšími údaji. Nicméně lze předpokládat, že gendreové a věkové rozdělení se příliš nezmění.

⁷⁵ Gouvernement du Québec. *Présence en 2013 des immigrants admis au Québec de 2002 à 2011*. 2013, [Online]. p. 10-11. [2013-11-28]. Dostupné na: <www.midi.gouv.qc.ca/.../fr/.../PUB_Presence2013_admisQc_02_11.pdf>.

⁷⁶ Ministère de l'Immigration, de l'Inclusion et de la Diversité. Bulletin statistique sur l'immigration permanente au Québec 3e trimestre et 9 premiers mois de 2014., Direction de la recherche et de l'analyse prospective [Online] 2014. [2014-11-19]. Dostupné na:

Tabulka představuje rozdělení příchozích na muže a ženy podle věkových skupin. Populační pyramida se nijak nevymyká běžnému demografickému rozdělení ostatních příchozích etnických skupin do Québecu.

TABULKA Č. 3 ROZDĚLENÍ PŘÍTOMNÝCH ÍRÁNCŮ V QUÉBECKU PODLE POHLAVÍ A VĚKOVÉ SKUPINY

Pohlaví	Ženy		Muži		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
	8 705	48.8	9 120	51.2	17 825	100
Věková skupina						
0-14	1 575	18.1	1 565	17.2	3 140	17.6
15-24	1 260	12.2	2 530	13.9	2 530	14.2
25-44	3 475	39.9	6 725	35.6	6 725	37.7
45-54	1 065	12.2	2 670	17.6	2 670	15.0
55 et plus	1 320	13.2	1 430	15.6	2 755	13.4

Zdroj: www.quebecinterculturel.gouv.qc.ca

Nejpočetnější skupinou jsou muži mezi 25 a 44 let věku, jakožto skupina, jež je nejvíce zastoupena v migračních proudech na celém světě. Jedná se též o svobodné muže, nicméně již není výjimkou, že přijíždí manželské páry reprezentující v roce 2011 padesát procent všech příchozích, jak přibližuje následující tabulka č. 4.

TABULKA Č. 4 ROZDĚLENÍ ÍRÁNCŮ V QUÉBECKU PODLE RODINNÉHO STAVU, 2011

Rodinný stav	Počet	%
Svobodný (á)	5150	35.1
Ženatý (vdaná)	7305	49.8
Ve volném svazku	465	4.4
Oddělené domácnosti	320	2.2
Rozvedený (á)	950	6.5
Vdovec (vdova)	320	2.2

Zdroj: *Gouvernement du Québec*

Tabulka č. 5 se odkazuje na náboženskou příslušnost Íránců. Všeobecně je Írán považován za velmi muslimskou, i když šíitskou zemi. Pravdou je, že režim je vybudovaný na náboženství, ale z rozhovorů s Íránci lze nabýt dojmu, že v životě obyčejných Íránců střední třídy se islám nejeví býti již stěžejní. Důležitým zcela určitě, neboť se musí řídit zákony vycházející z islámu a ctít pravidla separace pohlaví, zakrývání částí ženského těla. Při pohledu na náboženskou příslušnost vyplývá, že polovina příchozích je opravdu

muslimského vyznání. Nicméně až zarážející procento reprezentují Iránci bez náboženského vyznání. Toto procento je determinováno typem lidí, kteří do Québecu přijíždějí.

TABULKA Č. 5 NÁBOŽENSKÁ PŘÍSLUŠNOST ÍRÁNCŮ V QUÉBECKU, 2011

NÁBOŽENSTVÍ	n	%
Islám	9970	55.9
Křesťaství (katolicismus)	755	4.2
Bez náboženské příslušnosti	5730	32.1

Zdroj : Gouvernement du Québec

Důvodem častějšího výskytu osob bez náboženského vyznání může být ovlivněno typem lidí, kteří odjíždějí do západní neislámské země. Tedy nenábožensky založení jedinci. Dalším vysvětlením může být i fakt, že se respondenti ke svému náboženskému vyznání zkrátka nepřiznají ať z obav z reakce okolí či státních orgánů.

Náboženská orientace může být také dávana do spojitosti s dosaženým vzděláním. Tedy, že vysokoškolsky vzdělaní jedinci jsou méně nábožensky založení. Polovina příchozích žen i mužů mají ukončené univerzitní vzdělání, viz tabulka č. 6.

TABULKA Č. 6 DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ U ÍRÁNCŮ V QUÉBECKU PODLE POHLAVÍ

	Ženy %	Muži %	Celkem %
Žádný diplom	9.4	8.7	9.0
Ukončené střední vzdělání	39.1	40.1	40.7
Vysokoškolské vzdělání	50.5	50.2	50.3

Zdroj: www.quebecinterculturel.gouv.qc.ca

Na druhou stranu pokud analyzujeme nejčastěji vykonávané profese, na prvních místech se umisťují sektory jako řízení, obchod, prodej či služby. V roce 2006 byla čtvrtina osob zaměstnána ve službách a v prodeji, jež nevyžadují vysokoškolské vzdělání. Při dalším sčítání se toto procento snížilo a hlavní doménou se stal obchod, finance a administrativa, skoro 26 %. Na druhém místě pak prodej a služby s 23 %. Mírně se také snížil podíl osob pracujících v řemeslnictví, dopravě a strojírenství, blíže tabulka č. 7. Tento trend naznačuje, že postupně nabírají na důležitosti obory vyžadující odbornou kvalifikaci.

TABULKA Č. 7 NEJČASTĚJI VYKONÁVANÉ PROFESE MEZI ÍRÁNCI V QUÉBECKU, MEZIROČNÍ SROVNÁNÍ MEZI LETY 2006 A 2011

	2006 %	2011 %
Řízení, obchod, finance a administrativa	25	25.9
Školství, sociální služby	13.9	16.5
Řemesla, doprava a strojírenství	12.7	9.9
Přírodní a aplikované vědy	12.1	13.1
Prodej a služby	25.38	22.9
Celkem	89,08	88.3

Zdroj: www.quebecinterculturel.gouv.qc.ca

5.2.3 Ekonomická aktivita na trhu práce

Zajímavé jsou i indikátory ekonomické aktivity. Pro srovnání byla vybrána obdobná etnická skupina vyskytující se na québeckém pracovním trhu, aby nebyla srovnávána pouze s québeckou populací. Íránci ve svých výpovědích velmi často zmiňují tureckou minoritu a srovnávají vlastní fungování s touto skupinou, jejíž členy nazývají i vzdálenými bratry. Podle posledního sčítání osob se nacházelo na území Québecu v roce 2011 na 14 tisíc osob považujících se za Turky. Srovnatelná populace se 75 miliony obyvatel v domovském státě, obdobně jako Írán, pocházející z oblasti Blízkého východu, která přišla v podobných vlnách jako Íránci.

Íránská menšina ekonomicky aktivního obyvatelstva čítá 8 980 osob. Je reprezentovaná ekonomickou aktivitou 61,2 % z celkového počtu 17 825. U osob tureckého původu je procento zcela srovnatelné, 61,1 %. U obou dvou skupin je však tato míra nižší než je u québecké ekonomicky aktivního obyvatelstva (64,6 %). Také míra zaměstnanosti je u Turků (53,4 %) i u Íránců (53,1 %) nižší oproti québecké, která činí 59,9 %. Míra nezaměstnanosti je naopak nejvyšší u íránské populace 13,1 %, u Turků 12,7 % oproti québeckému průměru 7,2 %.⁷⁷

Z celkového počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva je nejpočetnější mužská část íránské populace, která zaznamenává vyšší míru zaměstnanosti. Nezaměstnanost je tedy vyšší

⁷⁷ Gouvernement Québec. Population immigrée au Québec et dans les régions en 2011 : caractéristiques générales Enquête nationale auprès des ménages (ENM) de 2011 Données ethnoculturelles. [Online]. 2014. [2014-12-08]. Dostupné na: http://www.midi.gouv.qc.ca/publications/fr/recherches/statistiques/PopulationImmigree_QC_CaracteristiquesGenerales_2011.pdf.

u žen. Počet neaktivní populace, tedy dětí do 15 let a osob starších 65 let, je však srovnatelný, 10 340 u žen a 10 405 u mužů.

TABULKA Č. 8 AKTIVITA ÍRÁNCŮ NA QUÉBECKÉM TRHU PRÁCE PODLE POHLAVÍ

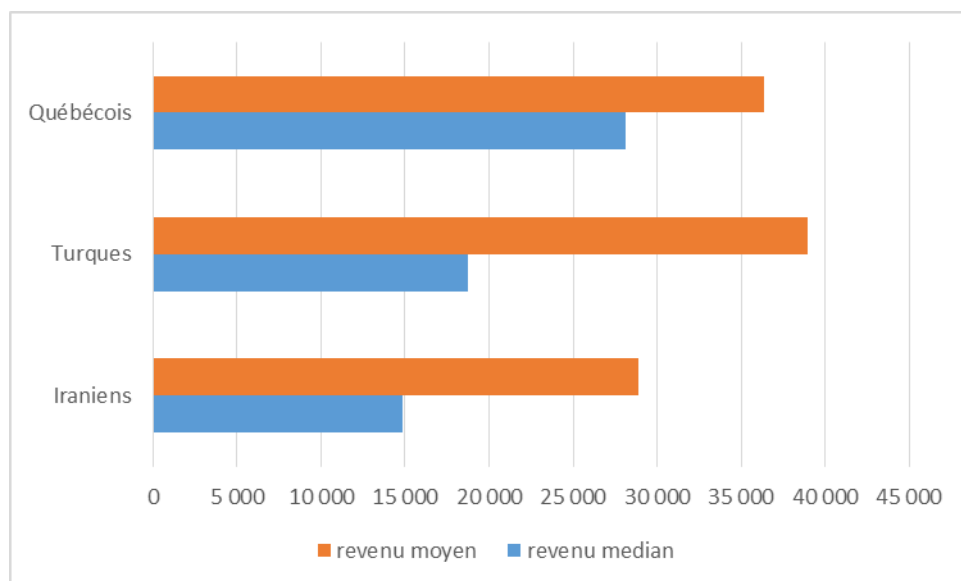
	Ženy n	Muži n	Celkem n
Aktivní populace	3 910	5 065	8 980
	%	%	%
Míra zaměstnanosti	46.4	59.4	53.1
Míra nezaměstnanosti	15.5	11.5	13.1
Neaktivní populace	10 340	10 405	20 385

Zdroj: www.quebecinterculturel.gouv.qc.ca

Graf č. 2 nabízí srovnání průměrného platu s mediánem všech tří srovnávaných skupin. Lze konstatovat, že průměrný plat je ve všech případech vyšší než nejčastěji vyplácený plat. Zarážející je fakt, že nejvyšší průměrný plat je u tureckého obyvatelstva, následuje québecký průměr a nejnižší je íránský průměr. Zatímco průměrný plat Turka je 38 991 \$, medián padá na 14 883 \$. Tato nevyváženost může být vysvětlena existencí silné skupiny tureckých zaměstnavatelů, kteří jsou velmi úspěšní a zvyšují tak celkový průměrný plat pro celou minoritu. Průměrná mzda 18 722 \$ je pro zbytek turecké populace reálnější.

Pokud vezmeme v úvahu faktory jako vzdělání, Íránci jsou vzdělanější než Turci. Vysokoškolským diplomem disponuje v Québecu 50 % Íránců oproti 40 % Turků. I přes tento fakt však Íránci nedosahují takového platového mediánu jako Turci. Jedním z vysvětlení může být i to, že zde nefunguje stejně efektivní interetnická kolaborace jako u turecké minority.

GRAF Č. 2 SROVNÁNÍ PRŮMĚRNÉHO PLATU A MEDIÁNU U ÍRÁNCŮ A TURKŮ V QUÉBECU V ROCE 2010

Zdroj: www.quebecinterculturel.gouv.qc.ca

Celkově příjmy íránské populace mezi lety 2005 a 2010 vzrostly jak pro muže, tak ženy. Optimistický je také vývoj struktury mzdy, neboť lze konstatovat nárůst procenta příjmu tvořeného příjmem ze mzdy a naopak snížení příjmu ze sociálních dávek. Také lze pozorovat významnější změnu v pobírání sociálních dávek. U žen se snižující tendencí (z 21,8 % na 18,6 %) u mužů naopak se stoupající (z 7,5 % na 7,9 %).

TABULKA Č. 9 POROVNÁNÍ PŘÍJMŮ ÍRÁNCŮ PODLE TYPU PŘÍJMU, PODLE POHLAVÍ V LETECH 2005 A 2010

PŘÍJEM	2005 n			2010 n		
	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Průměr	18 846	28 593	24 192	23 448	33 722	28 865
Medián	11 025	15 130	13 052	13 343	16 965	14 883
	%			%		
Příjem ze mzdy	69.9	81.8	77.6	74.0	84.2	80.4
Sociální dávky	21.8	7.5	12.5	18.6	7.9	12.0
Jiné	8.4	10.7	9.9	7.3	7.8	7.6

Zdroj: www.quebecinterculturel.gouv.qc.ca

S odkazem na výše probrané statistiky, můžeme konstatovat, že íránská imigrace v posledních letech stoupá a zřejmě bude mít i tuto tendenci do budoucna. V roce 2014 stanula na první příčce před Francouzi, Haitťany i Číňany. Tento nárůst ukazuje na nový fenomén v québecké imigraci, který není ještě zcela vysvětlen, ani zaznamenán. Bude

to zejména budoucnost, která ukáže z jakého důvodu a s jakými důsledky byla tato imigrace uskutečněna.

6 TERÉNNÍ VÝZKUM - INTEGRAČNÍ STRATEGIE MLADÝCH ÍRÁNCŮ V QUÉBECU

Nápad na zpracování tématu se zrodil během autorčina studijního pobytu v kanadském Montréalu. Jakožto hlavní kulturní centrum Québecu poskytuje Montréal provádění nezúčastněného i zúčastněného pozorování bez přestání. Díky kulturní diverzitě představuje toto město ideální místo pro výzkumy na poli sociálních věd. I přes to však nalézt téma výzkumu není vždy jednoduchou záležitostí. Během výzkumu může dojít k tomu, že výzkumník zcela změni objekt svého zájmu. Je důležité nejen nalézt určitý sociální problém či fenomén hodný zaznamenání, ale taktéž je nezbytné, aby autor shledával téma zajímavé nejen po vědecké stránce, ale musí jej také oslovit. Správně vybrané téma je zásadní cesta k úspěchu.

Írán a jeho společnost se jeví jako jedna z nejsložitějších struktur k pochopení. Mnozí výzkumníci tvrdí, že není možné tyto lidi pochopit, natož se pokusit je popsat na základě zkoumání malého vzorku respondentů. Íránci mají také v Montréalu až s mírným mýtickým nádechem pověst nedůvěryhodných osob. Kolují i historiky o sledování íránských studentů na québeckých univerzitách tajnými agenty. Zdá se, že téma spojené s Íránem vzbuzuje doteď emoce. Následující kapitola č. 7.1 je výpovědí o hledání správného ukotvení tématu.

6.1 MOTIVY VÝZKUMU A UVEDENÍ TÉMATU

Během podzimního pobytu v Montréalu se od jeho začátku rýsovalo téma spjaté s íránskými imigranty. S řadou z nich jsem se pravidelně potkávala nejen na přednáškách a jazykových kurzech, ale i mimo univerzitu. Již od začátku jsem považovala tyto lidi za zajímavé a kladla jim nespočet otázek, neboť v České republice není obvyklé potkávat osoby z Blízkého východu, natož z médií tolik demonizovaného Íránu. Navíc při zdůraznění mého statusu „dočasného migranta“ se spolupráce navazovala mnohem přirozeněji. Respondenti, kteří se pak účastnili výzkumu, mi také kladli otázky ohledně mé přítomnosti v Montréalu. Nejčastěji je zajímala délka mého pobytu a možnost prodloužení či dokonce stálého usídlení v Kanadě. Povytažené obočí pak často značilo nepochopení mých odpovědí. Proč někdo, kdo může poměrně lehce zůstat v Kanadě, této příležitosti nevyužije? Mé argumenty stavící na mém lidském a sociálním kapitálu, který bude jistě vyšší v České republice, je po kratším zamyšlení stejně nepřesvědčily.

Navzdory silnému motivu zabývat se hlouběji touto minoritou, nebylo jednoduché formulovat konkrétní výzkumnou otázku. Íránci nepředstavují aktuální společenský problém.

Základním kamenem bylo nalézt problematiku, která by nebyla založena na stereotypech. Po zvážení všech alternativ jsem se vydala do terénu a mým cílem se stala vize správné integrace podle samotných Íránců.

Od prvních kroků bylo jasné, že jsem nedisponovala reprezentativním vzorkem individuí. Většina získaných respondentů se usadila v Québecu zhruba před jedním rokem. Dvanáct měsíců se však nejevilo jako dostatečně dlouhá doba pro plnohodnotné zhodnocení začlenění se do místního společenství. Tento předvýzkum mi však posoužil pro prozkoumání terénu a navázání bližších kontaktů s příslibem další spolupráce. Na základě této zkušenosti bylo možné ve spolupráci s prof. Pandolfi předefinovat cíl výzkumu na strategii integrace nově příchozích do Montréalu na příkladu mladých diplomovaných Íránců. Název na jednu stranu velmi vágní, ale poněkud přesnější než příliš obecná integrace Íránců v Québecu.

Pro shrnutí mé práce v terénu, je třeba konstatovat, že byla velmi obohacující. Výzkum byl i přes počáteční nesouhlas prof. Pandolfi veden na etnické bázi v kulturním kontextu Québecu. Během výzkumu jsem se obohatila o mnohé zkušenosti, nabyla sebedůvěry při komunikaci s respondenty a rozvinula práci s poznámkami. Ve skutečnosti jsem si během interview nedělala žádné poznámky, taktéž jsem respondenty nenahrávala ze strachu ztráty důvěry. Z toho důvodu byly poznámky zpracovány po každé schůzce, což se stalo užitečnou metodou pro trénování paměti, ale zejména se jednalo o pohodlí respondentů. I přesto však má snaha o přirozenou atmosféru nebyla oceněna, neboť ze strany některých informátorů se objevil strach, aby byly zaznamenány všechny informace správně. Nicméně jsem přesvědčená, že jádro věci bylo zachováno a důkazem mi budiž tato práce.

6.2 METODA SBĚRU DAT

Jako technika pro sběr dat byl vybrán polo-strukturovaný rozhovor se zástupci íránských migrantů. Všichni dotazovaní byli tázáni na stejné otázky, ale v rámci rozhovoru došlo i na s tématem spjaté doplňující otázky, které pomáhaly osvětlit již řečené a uspořádat nejasnosti. Většina rozhovorů trvala v délce 1,5 – 2 hodiny. Rozhovory nebyly nahrávány na nahrávací zařízení, ale byly zapisovány během interview či ihned po jeho skončení.

Volba formy polo-strukturovaného rozhovoru vycházela z potřeby získat individuální vzpomínky a pocity respondenta ohledně jeho pobytu v Montréalu. Jedná se o velmi intimní témata, proto byla využita metoda hloubkového rozhovoru. Respondentům byly kladeny otázky přiložené v kapitole X. Přílohy *Seznam otázek pro respondenty*. Nejednou bylo problematické se dobrat k žádoucímu tématu otázky. Jelikož se jedná o osobní, leckdy

bolestné či stresující zážitky, bylo třeba postupovat při rozhovorech velmi trpělivě a citlivě. Bylo také nutné respondenty pomocí dalších návodných dotazů navádět na původní téma otázky. Výsledkem se staly rozhovory obsahující mnoho dalšího inspirativního materiálu a leckdy byly výsledkem i přátelské vztahy.

6.3 PROFIL RESPONDENTŮ

Téma se zabývá pouze částí íránské populace v Montréalu, ke které měla autorka přístup. Je nutné poznamenat, že integrace je termín poněkud abstraktní. Proto byli informátoři také požádáni o jejich vlastní definici integrace. Během rozhovorů byl kladen důraz na popsání kroků, které mají podle respondentů vézt k propojení či k začlenění do místní populace. Zastavme se u termínu *populace*, neboť termín „québecká kultura“ si autorka ve výzkumné části práce po četných disputacích s vyučujícími na montréalské univerzitě neodvažuje použít. Termín *kultura*, navíc společná všem individuům v jedné kultuře, je v tomto kontextu velmi zavádějící.

Zkoumání na základě etnické identity jsou v Severní Americe čím dál problematičtější. Základní otázkou zůstává – mohu na základě šesti hloubkových rozhovorů generalizovat výsledky na celou skupinu? Nedopouštíme se tímto zjednodušování a následnému nálepkování? S nejlepším svědomím a vědomím sociální a kulturní antropologové a etnologové vykonávají tyto studie, aby na závěr nezapomněli připomenout, že každý člověk je samostatně myslící individuum a může se vymykat prezentovaným závěrům.

Pro vlastní výzkum byla vzhledem k již zmíněným skutečnostem vybrána skupina mladých íránských imigrantů. Kritériem se stala délka pobytu v Montréalu, která musela být kratší než jeden rok. Výběr cílené skupiny byl podmíněn univerzitním vzděláním v místě narození, tedy Íránu. Zde je nutné poznamenat, že québecká imigrační politika se v posledních letech zaměřuje na technické obory, výpočetní techniku a nižší zdravotnický personál. Z tohoto důvodu lze nabyt při prvním pohledu dojmu, že všichni Íránci studují techniku nebo pracují ve zdravotnictví. Není tomu tak, ale při imigraci jsou preferováni jedinci z těchto domén.

Termín *mladá* je užíván z důvodu průměrného věku respondentů, který se pohybuje mezi třiceti a třiceti pěti lety. Podle respondentů je tato doba nejvýhodnější k uskutečnění emigrace. Jedinci již mají ukončené univerzitní vzdělání, nabyli určité pracovní zkušenosti použitelné v zahraničí, ale ještě nezaložili rodinu a často tím pádem ani neinvestovali do

vlastního bydlení. Neboť dle tradic se v Íránu stále příliš nesluší, aby bydleli mladí lidé sami nebo společně mladé nesezdané páry.

TABULKA Č. 10 PASPORTIZAČNÍ ÚDAJE RESPONDENTŮ

	FIKTIVNÍ JMÉNO	VĚK	POHLAVÍ	MÍSTO PŮVODU	VZDĚLÁNÍ	USKUTEČNĚNÍ ROZHOVORU	DÉLKA POBYTU NA ÚZEMÍ QUÉBECU
1	Ramin	27	M	Isfahan	VŠ - Elektrotechnik	01.11.2014	5 m
2	Rama	28	Ž	Teherán	VŠ – IT specialista	07.10.2014	7 m
3	Hamid	28	M	Teherán	VŠ – IT specialista	07.10.2014	7 m
4	Sahar	29	Ž	Teherán	VŠ – Výživový specialista	05.10.2014	3 m
5	Maryam	30	Ž	Teherán	VŠ – zdravotní sestra	28.10.2014	11 m

6.4 VÝZKUMNÁ TÉMATA A VÝSLEDKY VÝZKUMU

Výzkum byl veden kvalitativní metodou polo-strukturovaných interview. Předem připravené otázky nechávaly dostatečný prostor respondentovi, aby mohl vyjádřit své vlastní názory a mohl přinést nové podněty do výzkumu. Stalo se, že téma nadnesené jedním respondentem se pak stalo inspirací při dalších rozhovorech. Příkladem může být rodinný stav a zázemí mladých Íránců, kteří dle zjištění často bydlí do třiceti let u rodičů. I přes svou modernitu (v západním smyslu) a demokratické smýšlení stále nepovažují za vhodné vůči svým rodičům, aby se osamostatnili, případně bydleli se svým partnerem nesezdáni. Mohli by tím i dnes rodinu dehonestovat.

Během výzkumu bylo mezi 28. říjnem a 7. listopadem vyzpovídáno pět osob íránského původu žijících toho času v Montréalu. Všichni byli mladší třiceti let a dosáhli vysokoškolského stupně vzdělání v oboru výpočetní technika, chemie, biologie. Všichni se považují za příslušníky vyšší střední třídy v rámci společenského žebříčku hlavního íránského města Teheránu. Definice střední třídy z odpovědí respondentů je taková, že manželský pár má vlastnit byt, auto a oba dva by měli mít univerzitní diplom. Neprovdaní jedinci se pak odkazovali na bohatství a společenský status svých rodičů. Nejsou chudí, mají všechno, co potřebují, ale nejsou bohatí. Pojem „střední třída“ se zdá z výpovědí až mírně

podhodnocený vzhledem k ekonomickým poměrům země. Lze konstatovat, že se jedná o jedince z vyšší střední vrstvy až vyšší třídy.

Dříve platilo, že do západních zemí emigrovala jenom vyšší třída, dnes je to však záležitostí i té střední. Zástupci této společenské třídy musí prodat své majetky, aby mohli uskutečnit emigraci, ale stále si ji mohou dovolit.

Zajímavým zjištěním bylo vědomí a uvědomování si procesu „integrace“ u všech informátorů. Na rozdíl od všeobecného předpokladu, že cizinci nepřicházejí do země s ideou o své integraci do majoritní společnosti, zkoumaná skupina toto tvrzení vyvrací. Jak zmiňuje ve svém textu Z. Uherek zkoumající imigraci do České republiky, většina přichozích si tuto otázku neklade, neboť sem nepřijíždějí s úmyslem dlouhodobějšího pobytu.⁷⁸ Toto však není případ zkoumané skupiny Íránců, kteří naopak vlastní začleňování plánují a podnikají níže zmíněné kroky k jeho naplnění a úspěšnému fungování v majoritní společnosti.

6.4.1 Důvody emigrace

Motivy odchodu z Íránu nebyly ničím překvapivé. I přes to však některé postřehy mohou zprostředkovat určitý obraz dnešního Íránu, který není zcela známý. Důvody emigrace byly u respondentů spjaty s ekonomickými problémy Íránu. Země se ocitla na černé listině Spojených Států, dokonce za vlády George Bushe ml. se dostala na seznam zemí z „Osy zla“ společně s Afghánistánem či Irákem. Kvůli politické strategii vedené tamější vládou, ústící v ekonomické sankce uvalené na Írán západními zeměmi, není íránská měna stabilní.

„Jeden den se vzbudíš, vstaneš z postele, jdeš koupit mléko do obchodu a voila, cena je vyšší než včera, to je úplně šílené.“⁷⁹

Tento příklad vypovídá o nestále hospodářské situaci země, která se po roce 2005 dostala do ekonomické izolace po agresivní rétorice prezidenta Ahmadínežáda. Obyvatelé se cítí býti počínáním své vlastní vlády poškozováni, zejména po ekonomické stránce.

Druhým celistvým důvodem je stav společnosti. Dotazovaní nejsou spokojeni s náboženským pořádkem, potažmo celou sociální situací země. Írán se stal od roku 1979 Islámskou republikou s šíitským islámem v popředí. Islám jako takový zavedli v původně neislámském perském království Arabové během dobytých tažení v sedmém století po Kristu. Vzhledem k dlouhé tradici místních náboženství jako je zoroastrismus, který je stále v zemi zastoupený, považují někteří lidé islám za zavlečené náboženství, které není

⁷⁸ UHEREK, Z. *Integrace cizinců z hlediska etického a etického*. Inkluzivní škola. Etnologický ústav AV ČR

⁷⁹ Překlad z fr.: „Tu te lèves un jour, tu vas acheter du lait et voilà, le prix est plus élevé qu’ hier. Cela te rend fou“

vlastní potomkům perského lidu. Poslední sásánovská říše se opírala o persky mluvící etnika a zahrnovala dnešní Írán, území Iráku a dosahovala až do Střední Asie.⁸⁰

Po svržení šáha, jehož režim byl doprovázen násilnou sekularizací a byl nakloněn i západnímu životnímu stylu, přišla po zavedení islámského státu v čele s Ajatolláhem Chameneím první silná emigrace. Destinací politických emigrantů se staly západní evropské země a Severní Amerika. Osmiletá válka s Irákem, která započala rok po revoluci, zemi prosperitu také nepřinesla. Válkou zničená ekonomika nedokázala čelit demografickému nárůstu a v zemi se akumulovalo velké procento mladých, i vysokoškolsky vzdělaných, ale nezaměstnaných Íránců. Nadále pokračovaly politické represe doprovázené zákazem svobody slova, shromažďování a zejména absencí demokratických voleb. Náboženská situace v zemi se vyznačovala tvrdým islámským režimem podporovaným ozbrojenou složkou státu, která hlídala dodržování zásad islámu. Post revoluční Írán se stal postupně důvodem odchodu nejen politických a náboženských uprchlíků, ale v devadesátých letech dvacátého století i ekonomických migrantů.

Nastíněná situace je aktuální i dnes a mnoho mladých moderních Íránců je údajně již znechucených režimem a snaží se o emigraci. Podle informátorů není dnešní politická situace příliš nakloněna liberálnímu islámu. Stále trvá povinnost zahalování žen na veřejných prostranstvích, striktní separace pohlaví, povinnost nošení plnovousu pro státní úředníky či zákaz západní hudby zavedené za vlády konzervativního prezidenta Ahmadínežáda. Následkem je pak tzv. „dvojitý život“. Jeden život doma a druhý venku. Respondenti se již cítili velmi unavení tímto pokrytectvím, které je však vlastní celé společnosti. Vzhledem k totalitnímu charakteru íránského režimu se lidé bojí porušovat islámská pravidla správného chování. Vzývání islámu a přizpůsobení se místním zvyklostem a tradicím je zcela zásadní. Nebylo tomu tak vždy. Poslední roky se islámský režim stále více utužuje a je lidem islámskou vládou vnucován. Poslední proklamací nespokojenosti íránského lidu byla *Green revolution* (Zelená revoluce) po znovuzvolení Ahmadínežáda prezidentem 12. června 2009. Již svým názvem se hlásila k dalším „barevným“ revolucím jako oranžová revoluce na Ukrajině, růžová revoluce v Gruzii či žlutá revoluce v Kyrgyzstánu. Mladí lidé svolávající se přes sociální sítě organizovali pouliční protesty proti opětovnému zvolení Ahmadínežáda prezidentem ve volbách, které považovali za netransparentní. Protesty byly režimem násilně potlačeny a zásadní bylo i vyjádření kléru, který prohlásil protestanty za vlastizrádce.⁸¹

⁸⁰ HOURAMI. A. *Dějiny arabského světa: od sedmého století po současnost*. Lidové noviny. 2010. s. 17

⁸¹ ABBAS. M. *The Iran Primer. The Green Movement*, Dostupné na: <<http://iranprimer.usip.org/resource/green-movement>>.

Ve společnosti tím pádem panuje strach, který je všude přítomný. Odchod do země, která je známá svou liberálností a modernitou byl pro všechny respondenty jasný krok.

6.4.2 Etnicita

Jak velkou důležitost přisuzují Íránci své etnické identitě? Slovní spojení etnická identita zahrnuje dva pojmy, z čehož ani jeden nemá zcela jasné kontury. Termín „etnická/etnický“ je problematický sám o sobě, protože se jedná o odvozeninu od podstatného jména etnicita nebo etnikum. Etnicita představuje soubor určitých představ o společném původu dané skupiny. Etnickou skupinu definuje norský kulturní antropolog T. H. Eriksen jako:

„Skupina početně slabší než zbytek obyvatelstva státu, nacházející se v nedominantním postavení, jejíž příslušníci – coby občané daného státního ústavu – mají etnické, náboženské nebo jazykové rysy, kterými se odlišují od zbytku obyvatelstva, a vykazují, byť pouze implicitně, smysl pro soudržnost zaměřený na uchování své kultury, tradic, náboženství nebo jazyka.“⁸²

Íránci odvozují svůj původ od starodávných Peršanů. Považují se za jejich následovníky a jsou patřičně hrdí na své matematiky a filozofy. Ve škole se historie detailně vyučuje. Z toho důvodu Íránci zcela nechápu „oficiální“ nadřazenost západní civilizace. Domnívají se, že lidské vědění pochází z prastaré Persie a Evropa jej pouze rozvinula. Taktéž hovoří i o arabských nájezdnících, kteří obsadili během dobovačných válek Persii a následně ji islamizovali. S islámem jde ruku v ruce i arabská kultura, které se hrdí Peršané brání. Považují svou vlastní prastarou kulturu vztahující se ke staré Mezopotámii za dokonalejší než je ona „zaostalá arabská“.

Ze dvou nejnámějších koncepcí o původu národa bychom Íránce zařadili do konceptu tzv. *primordialismu*. Neboli odvozování původu národa od krve, která musí téct v žilách každého zástupce této skupiny. *Primordial tie* tak zužuje množství osob, které patří do dané skupiny. Íránцем se tedy musíte narodit, nemůžete se jím stát. Opačný koncept typický například pro Francii, proto bývá nazýván francouzský model, který naopak odvozuje původ od kultury. Můžete se stát členem skupiny, pokud se do ní zařadíte a přijmete ji za svou.

Jak píše Eriksen, nacionalismus je konstrukce. Ale není to ledajaký konstrukt, vyjímá se nad všechny ostatní. Lidé nemají pouze jednu identitu, ale ona národní je často jedna z nejsilnějších.

⁸² ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin: Možnosti zachování a revitalizace*. Praha. 2009. Slon. s. 32

„Nacionalisté milují hranice a čistotu, jsou zmateni změnou a trpí neomezenou nostalgií po minulosti, kdy to byli pouze lidé stejného původu, kdo žil na stejném místě bok po boku.“⁸³

Perskými symboly, se kterými se můžeme setkávat u Íránců v Montréalu, jsou právě odkazy na prastarost perské říše. Tedy vlastní etnicitu odvozenou od říše Sásánovců. Sami se nenazývají Íránci, ale Peršany. Druhým symbolem je jazyk. Nikoli perština, ale farsí. Dalším silným odkazem je sekulární dědictví, resp. vztahování se k předislámské éře a zoroastrismu. Jedná se o formu kulturního základu. Íránci jsou sice muslimové, ale před-islámský základ je velmi silný a stále se drží v tradicích. Podobně jako v Evropě se křesťanské svátky úmyslně umisťovaly na dny zasvěcené předkřesťanským rituálům, podobně jednali i muslimové v Persii. Na původní tradice se snažili navázat tradice islámské. Kulturní synkretismus lze například vidět na svátku světla *Norouz* značící začátek jara. V překladu znamená Nový den, při kterém se na sváteční tabuli musí objevit sedm elementů symbolizujících tradici Persie. Představuje zásadní prvek v perské identitě. Jednotlivé elementy začínající na „S“ v dnešní tradici zůstaly, ale přidal se k nim Korán, který při tomto svátku nesmí chybět v žádné, i když nemuslimské, rodině. Podobně jako by chyběl v české rodině na Vánoce betlém.

6.4.3 Integrační strategie

Pojem integrace se stal jedním z nejužívanějších slov naší doby. Co si přesně pod tímto pojmem představit? Pokud se jedním z úkolů státu stala integrace cizinců, musí se řídit přesnou definicí. Vcelku jasná a stručná je definice Z. Uherka z Etnologického Ústavu AV ČR. rozumějme tomuto sousloví jako „*včleňování do existujícího společenského celku, který má již vytvořenou určitou strukturu, hodnoty a normy*“⁸⁴ Není však nikde dáno, jaká akce je vyžadována od obou stran procesu. Tedy od společnosti, reprezentované státem a zastupovaný veřejnou správou, ale také od samotného migranta. Na problematiku je nutno nahlédnout z hlediska obou zainteresovaných stran. Z etického hlediska, zkoumajíc postoje společnosti vůči migrantům. Ale také z emického hlediska, zaměřujícího se spíše na porozumění přístupu cizince k procesu integrace. Oba dva pohledy nabízejí obraz integrace, zvenku i zevnitř. Předkládaná kvalitativní část práce se zaměřila pouze na ono emické neboli vnitřní hledisko, které zkoumá přístup samotných migrantů.

⁸³ ERIKSEN, T. H. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. s. 46

⁸⁴ UHEREK, Zdeněk. Integrace cizinců z hlediska emického a etického. [online]. Praha. 2005. Etnologický ústav AV ČR. [2014-07-12]. Dostupné na: <http://www.jirkoc.cz/thuathienhue/dokumenty/terminologie_integrace.pdf>.

6.4.3.1 Začleňování z emického hlediska – íránská perspektiva

Z odpovědí informátorů vyplývá, že ke své „integraci“ přistupují velmi pragmaticky a jsou si zaprvé vědomi její existence a v druhé řadě také její potřebnosti. Během vedených rozhovorů byli tázáni na konkrétní kroky, o kterých se domnívají, že mohou vést k úspěšnému začlenění do společnosti. Otázky směřují i na faktory, které mají negativní dopady na jejich cestu k soužití s québeckou společností.

Po stránce integrace jakožto hlavního elementu celé imigrace mají všichni respondenti velmi jasno. Jako hlavní nástroj procesu začleňování vnímají Íránci jazyk. Není náhodou, že respondenti vybraní pro tento výzkum byli všichni osloveni skrze večerní jazykové kurzy. Dobrou znalost obou jazyků Québecu (anglický i francouzský jazyk) pokládají za vrchol imaginární pyramidy na tzv. *bucke*“ listu neboli listu cílů a přání.

Jazyk pro ně však představuje pouhý prostředek k hlavního cíle celé migrace a tou je kvalitní zaměstnání.

„Když budu mít práci, všechno půjde dobře, ale dobrou práci, nechci někde rozvážet pizzu, to zase ne.“⁸⁵

Veškeré aktivity během prvních let pobytu v novém domově jsou úzce spjaty s hledáním zaměstnání a zdokonalováním sebe sama pro zvýšení kvalifikace. Dotazovaní si uvědomují, že autonomie přichází až s penězi, které přicházejí s prací. Ta je nicméně podmíněna dobrou znalostí francouzštiny i angličtiny, jimiž Íránci všeobecně příliš nevládnou. Jsou si však vědomi časové náročnosti, měsíce i roky, procesu osvojování jazyka na úroveň dostačující pro uplatnění na montréalském trhu, kde všichni ovládají oba dva jazyky perfektně.

Jaké jsou motivy příchodu Íránců právě do Québecu, bilingvního prostředí, které *a priori* nalezení zaměstnání příliš neusnadňuje? Důvody tohoto výběru byly u všech respondentů prozaičtější. Podívejme se na mezinárodní politiku. Írán jakožto do letošního roku 2015 nežádoucí země na mezinárodním poli nemá prakticky s žádnými zeměmi bezvízový styk. Jelikož je pozice země takto problematická, budoucí imigranti nemají příliš na výběr. Na seznamu zemí, které umožňují Íráncům získat dlouhodobé pracovní povolení nebo trvalý pobyt, není mnoho položek. Kromě Kanady nabízí tuto možnost údajně pouze Austrálie, Dánsko a Velká Británie. Kanada je nejpřitažlivější, neboť umožňuje obdržet status trvalého rezidenta, což například Austrálie nenabízí. Proč konkrétně Montréal? Íránci dávají častěji přednost anglofonnímu Torontu, které je ekonomickým srdcem Kanady. Montréal je

⁸⁵ Překlad z fr.: „Si j'ai du travail, tout va bien, mais un bon boulot, je veux pas livrer du pizza.“

však mezi Íránci známý svým příjemným prostředím a otevřeností všem skupinám. Navíc je méně hektický a je tu i relativně vysoká možnost najít si zaměstnání.

Proces emigrace trval v průměru u všech respondentů zhruba dva roky od rozhodnutí opustit zemi. U někoho však trval i čtyři roky. Takto dlouhé čekací lhůty, které však zřejmě nezapříčinila íránská strana, ale québecká administrativa, ať z jakýchkoli důvodů, vytvořila o místě destinace až mýtickou představu. Pokud na něco příliš dlouho čekáte, vysníte si ráj. U respondentů však byla pozorována vysoká míra racionality bez žádného přibarvování. Nikdo neočekává pomoc, pouze tu, na kterou mají ze zákona právo, jimiž jsou například jazykové kurzy placené státem.

6.4.3.2 Znalost prostředí zprostředkovaná skrze sociální síť

Zde je třeba zmínit technologickou revoluci, která měla velmi závažné dopady na migraci. Tak jako ve všech odvětvích lidské aktivity, internet usnadňuje život. V rámci integrace na místě pobytu má enormní dopady na migranty. Se všemi sociálními sítěmi jako jsou Facebook (především), skype, se lidé nepotřebují tak aktivně projevovat v komunitním životě, aby se dostali k užitečným informacím. Stačí se pouze stát členem facebookové skupiny *Toutes les informations sur Montréal* (Všechno o Montréalu), která shromažďuje všechny dostačující informace o životě v Montréalu, aniž by musel jedinec s někým osobně interagovat. Tato skupina se stala velmi oblíbenou mezi Íránskou komunitou a nahrazuje svým způsobem roli tradičních komunit, které známe jako malé uzavřené skupinky obklopené majoritou. Na této stránce mohou Íránci nalézt zkušenosti od soukmenovců. Mohou jim zde pokládat otázky, navzájem sdílet zajímavé akce, internetové stránky s levnými byty, nábytkem či se jen seznámit s dalšími lidmi stejného původu.

S dalšími krajinami se však Íránci údajně příliš neseznamují. Mezi íránskou komunitou panuje strach. Lidé si navzájem nevěří, jsou přesvědčeni, že i v této facebookové skupině, o které vědí všichni, kteří se chystají do Québecu, jsou nasazeni vládní agenti. Podle informátorů tato dnešní, i když pouze „online“, solidarita vždy neexistovala. Íránce, kteří přišli dříve v období devadesátých let, vnímají jako velmi uzavřené individualisty v porovnání s tureckou nebo řeckou komunitou usazenou v Montréalu. Tyto zmíněné komunity budují vlastní struktury již velmi dlouho a nově příchozí mohou mít z této internetické spolupráce užitek. Což není případ místních Íránců.

Pokud se mají respondenti vyjádřit k výběru země, považují je za velmi šťastný. Jsou až pateticky vděční, že mohou žít ve státě, kde vládne demokracie a liberalismus. Místní režim a atmosféru oceňují zejména ženy. Všechny respondentky (ovšem nejen ony, autorka se

setkala s mnoha Íránkami a často vykazovaly obdobné charakterové rysy) působily velmi emancipovaně. S rokem 1979 a s novým režimem byly pro ženy zavedeny přísné normy, kterým se musely podřídít. Axworth však píše, že i přes to rodiny často posílaly své dcery do škol a íránské dívky se těší vysoké vzdělanosti a emancipovanosti i dnes. Podle statistik, které Axworth dokládá, dívky tvořily v roce 2009 až 66 % všech studentů na íránských univerzitách.⁸⁶ Zajímavé je i zjištění, že z pěti respondentů byly dvě ženy vdané a v obou dvou případech to byly právě ony, kdo žádal o povolení k pobytu za celou rodinu v imigračním řízení. Tzv. hlavní žadatel je osoba pečlivě vybírána s největší šancí na úspěšné absolvování žádosti o trvalý pobyt. Pokud je její žádost schválena, má nárok na přijetí i blízká rodina žadatele.

6.4.3.3 Elementy znemožňující rychlou integraci

Tradice a životní styl v Montréalu a v Íránu jsou skutečně odlišné. Historicky, nábožensky i zvyklostně. Zde můžeme skutečně užít pojem „My“ versus „Oni“. Nicméně Íráncům jakožto velmi proamericky laděným konzumentům nečiní změna prostředí v krátkodobém horizontu významnější problém. Zdůrazněme v krátkodobém, neboť dlouhodobé důsledky na jejich psychiku a celkovou spokojenost si nedovolujeme soudit.

Vedle menších problémů jako je výběr potravin či produktů každodenní konzumace neměli respondenti větší problém s každodenním životem v Montréalu. Život jim však tyto maličkosti jako odlišné značky produktů či kosmetiky přesto komplikují.

„Šla jsem si koupit nějakou kosmetiku do drogerie. Ale když jsem přišla, neznala jsem jedinou značku. Dostala jsem záchvat úzkosti a musela jsem odejít. Manžel mě pak večer přesvědčil, abych se tam vrátila a vyzkoušela novou značku kosmetiky.“⁸⁷

Zdají se být marginální a člověk vyrůstající celý život v jednom nebo v podobném kulturním okruhu, si toho není vědom.

Největším problémem se ukázalo být u migrantů uznávání vzdělání získaného mimo Kanadu. Jejich vzdělání není považováno za ekvivalent tomu québeckému a jsou nuceni vystudovat svůj obor znovu na jedné z kanadských univerzit nebo musí absolvovat zhruba dva roky univerzitních kurzů, aby dosáhli finálního uznání svého diplomu.

Kroky vedoucí k nostrifikaci univerzitních diplomů, mohou trvat tedy dva a více let. Během této doby, kdy čekají na lepší budoucnost, si Íránci užívají svobody, kterou jim

⁸⁶ AXWORTHY, M. *Dějiny Íránu: říše ducha - od Zarathuštry po současnost*. Vyd. 2. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. s. 204.

⁸⁷ „Je suis allée dans la pharmacie pour acheter de la cosmétique. Mais quand je suis entrée je ne connais aucune marque. J'ai subi la crise d'angoisse et je suis partie. Apres, le soir mon marie m'a forcé de revenir dans la pharmacie et essayer une nouvelle marque.“

Kanada nabízí. Večírky nejsou výjimkou, ačkoli nejsou již tak atraktivní, jako bývaly v Íránu, kde měly stále ještě chuť zakázaného ovoce. Pro někoho je však tato doba příliš dlouhá a je nucen si najít zaměstnání dříve, jelikož život v Kanadě není levný. Příchozí museli v Íránu často prodat auta a své byty, aby si mohli dovolit prvních několik měsíců nepracovat a hledat si během této doby práci. Jak píše Vahideddin Namazi ve své doktorandské práci o montréalském fenoménu, kde vznikla v devadesátých letech poměrně významná komunita íránských taxikářů, u kterých nebyla výjimka, že se mezi nimi vyskytovali i vysokoškolsky vzdělaní jedinci.

Většina Íránců nemá mezi québeckou populací blízké přátele. Nicméně ani přes to necítí zklamání, neboť jsou přesvědčeni, že se jednou situace změní, až se naučí dobře jazyk. Přátelství mimo íránskou komunitu jsou tedy uskutečňována spíše se zástupci jiných etnických komunit. Zde si pokládáme otázku, proč se frankofonní komunity cizinců uzavírají do sebe sama i přes to, že sdílejí jazyk majority. Není jistotou, že osvojení jazyka je klíčem k získání přátel mezi místními obyvateli. Všichni se snaží získat přátele z jiného etnického a kulturního milieu než odkud pocházejí. Velmi ceněni jsou přátelé z Evropy, na nejvyšším bodě jsou pak rodilí Kanadčané.

Integrační strategií lze označit i určitou pro-amerikanizaci myšlení a přístupu k životu zkoumaného vzorku Íránců. Všeobecně kategorie studenti a mladí lidé si podle Cohena zvolili taktiku „*Budeme milovat všechno, co režim nenávidí a nenávidět všechno, co režim miluje.*“⁸⁸ Cohen ve svém článku dále uvádí „*Sociální rezistence je jediný možný způsob, jak mohou mladí vyjádřit jejich nesouhlas s režimem!*“⁸⁹

Zpovídání Íránci byli však skupina, která se ve své domovině údajně neprojevovala proti-vládně. Žádný z informátorů neměl participovat ani na Zelené revoluci. Nejedná se o revolucionáře, ale o běžné občany, kteří zemi opustili opravdu z ekonomických a sociálních důvodů a ne pro politické či náboženské represe. Nicméně skutečné důvody nám mohly zůstat skryty.

⁸⁸ COHEN, J. Iran's Young Opposition: Youth in Post-Revolutionary Iran. [online] SAIS *Review of International Affairs*, Volume 26, Number 2, Summer-Fall, 2006. p. 5 dostupné na: <https://muse.jhu.edu/login?auth=0&type=summary&url=/journals/sais_review/v026/26.2cohen.html>.

⁸⁹ Překlad autorky z Ang. j. „*Social resistance is the only remaining way for youth to express their opposition to the régime*“

7 DISKUZE

Během výzkumu se ukázalo, že některé kroky byly pozitivní, ale vyskytlo se i několik elementů, které mohly výsledky studie zkreslit.

Jedním takovým byl i výběr zkoumaného vzorku. Dotazovaní odpovídali na kladené otázky velmi obdobně. Limitujícím je v tomto případě výběr respondentů, který probíhal mezi účastníky kurzu anglického jazyka. Ukázalo se, že pro všechny je důležité naučit se jazyk. Z toho důvodu docházejí na večerní kurzy. Bylo by zajímavé položit stejné otázky Íráncům, kteří žádným jazykovým kurzem neprošli. Jak oni vnímají integraci skrze jazyk? Navíc jak bylo zmíněno, všechny ženy byly velmi emancipované, ale co ženy, které se na takový kurz nedostaly nebo jim to rodina či manžel nedovolili?

Další aspekt, opět spojený s jazykem, je možná jazyková bariéra. Rozhovory byly vedené v anglickém nebo francouzském jazyce podle respondentových preferencí. Nedokonalé osvojení jednoho z těchto jazyků mohlo mít za následek nedorozumění nebo nedokončení myšlenek. Mohlo také docházet k zbytečné schematizaci či simplifikaci vysvětlovaných jevů. Všichni dotazovaní ovládali jazyk na dostačující konverzační úrovni, ale stále se nejedná o jejich (ani autorčin) mateřský jazyk.

Naopak za velmi pozitivní lze konstatovat autorčin čtyřměsíční pobyt mezi touto komunitou a možnost pozorovat tuto skupinu během jazykových kurzů, kde se velmi často hovoří právě o zemi původu účastníků kurzu a politicko-sociální situaci v oné zemi. Pozitivní dopad měla i přátelská známost s informátorkou íránskému původu žijící již šest let v Québecu, která autorce této práce pomohla s uvedením do íránské mentality a pomohla osvětlit tradiční obyčeje, svátky a zvyklosti. Při rozhovorech pak bylo snadnější porozumět výpovědím v širším kontextu.

Zajímavým bodem bylo chování dotazovaných během vedených rozhovorů. Celkem překvapivě chtěli všichni dotazovaní uskutečnit schůzku v místních kavárenských řetězcích. Nikoli v tradiční íránské kavárně či restauraci, kterých bylo v Montréalu dostatek. Nikdo zároveň nevyžadoval intimnější prostředí domova či jiného soukromí. Rozhovory se tedy uskutečnily ve veřejném otevřeném prostoru. Během rozhovoru bylo možné pozorovat vnitřní pnutí informátorů. Na jednu stranu se jim líbila představa, že mohou o všem mluvit na veřejnosti, případně kritizovat svou zemi a politickou reprezentaci, kanadskou nevyjímaje. Na druhou stranu u nich byl cítit zažitý starý strach z veřejného prostoru, kde se o problémech spojených s jejich státem nemluví. Dva respondenti mluvili oproti svému normálně velmi

hlasitému projevu během rozhovoru potichu a klidně. Ostatní tři pak hovořili velmi halasně a gestikulovali.

Zejména Hamid, 29 let si interview užíval s úsměvem na rtech, když kritizoval příchozí starší generaci Íránců, kteří měli ten samý den protestovat v ulicích proti špatnému zacházení s příslušníky muslimské obce. Ohrazoval se proti jejich nechuti přizpůsobit se kanadskému způsobu života.

„Proč sem teda přijeli? Když chtějí žít tak jako doted, mohli zůstat v Íránu přece!“⁹⁰

Se svou manželkou Ramou, 29 let, se po společném rozhovoru loučí stiskem ruky a oba se rozcházejí za svými záležitostmi. Později jeho manželka potvrzuje, že nejsou zvyklí líbat se na ulici a přizpůsobování jde v tomto směru pomalu.

Do budoucna bude velmi zajímavé sledovat další demografický vývoj íránské komunity. Otázkou zůstává, zda budou imigranti opravdu zůstat v této provincii či se budou přesouvat dále do anglofonní části Kanady, nebo dokonce pokračovat do Spojených Států Amerických. Prozatím je známo pouze o jedné z respondentek, že opustila Montréal a přestěhovala se do Toronta v anglofonní provincii Ontário.

Otevírá se možnost rozšíření výzkumu v příštích letech. Cílem by bylo prozkoumání životní cesty zpovídaných respondentů a zmapování jejich míry úspěšnosti v integračním procesu. Následně by byly komparovány jejich strategie, aby mohla být definována hypotéza pro úspěšné začleňování do québecké společnosti. Tato práce by však mohla být proveditelná pouze za předpokladu úspěšného opětovného navázání kontaktu s informátory, s nimiž byly vedeny rozhovory.

⁹⁰ Překlad z fr. „*Pourquoi ils sont alors arrivés ? S'ils veulent vivre comme jusqu'à maintenant, ils ont pu rester en Iran non, tu comprends ?*“

8 ZÁVĚR

Pro shrnutí tématu je důležité připomenout, že se jednalo o studii založenou na kvantitativní i kvalitativní metodě. Na základě demografické analýzy migračního salda v Québecu byl následně veden výzkum mezi Íránci, kteří se v roce 2014 ocitli na imaginární špičce v počtu příchozích osob. Kvalitativní studie byla vedena na čistě etnické a kulturní bázi. V americké antropologii toto pojetí není příliš oblíbené. Na vedení výzkumu mezi etnikem bez konkrétnějšího a vymezenějšího netnického rámce je nahlíženo jako na zastaralou metodu. Američtí autoři upozorňují na potřebu zkoumanou skupinu přesně definovat na jiném typu odlišnosti. Finální téma práce však bylo akceptovatelné, neboť se cílem studie stala jedna úzká skupina.

Pro komplexnější pochopení situace v Québecu sloužila demografická analýza, která potvrdila tezi, že se íránská komunita stále rozšiřuje. Hromadné vydávání povolení k trvalému pobytu může být způsobeno politickými vyjednáváním mezi západními zeměmi a Íránem v čele se Spojenými Státy. Nicméně stále trvá premisa, že Íránci touží opustit svou zemi a hledat lepší život v na Západě. Zejména mladí lidé a studenti již nechtějí snášet masivní islamizaci veřejného prostoru. Svůj nesouhlas s politickou a sociální situací v zemi řeší pasivní rezistencí a soukromým porušováním nařízení a obdivem západní kultury. Liberalizační hnutí skončilo v Íránu sice neúspěšně, ale podařilo se mu nastartovat procesy vedoucí ke změnám ve společnosti. Již je jasné, že se nepodaří celou populaci islamizovat. I přes to, že oficiální státní statistiky hlásají téměř stoprocentní příklon k islámu, i tato práce dokládá, že mladí lidé netouží utonout v nenávisti a šeru diktátorského režimu využívající náboženství k propagaci vlastních politických a ekonomických cílů.

Při zkoumání důvodů příchozích Íránců do Québecu se ukazuje, že jde o souhrn více faktorů. Předkládaná studie ukazuje, že Íránci odcházejí ze země nejen kvůli sociálním problémům spojených s náboženstvím, ale též kvůli nestabilní ekonomické situaci současného Íránu a vyšší možnosti profesního růstu v jiných zemích.

Po příchodu do Québecu čelí migranti během procesu své integrace zejména překážkám spojených s jejich statusem, problémem uznáváním zahraničních diplomů, odlišných pracovních zkušeností a s odlišným jazykem a zvyklostmi. Zásadním elementem se stává v tomto procesu čas, který postupně odbourává většinu těchto bariér. Překračování výše zmíněných překážek se liší v návaznosti na osobnosti každého člověka a jeho předpoklady dané mimo jiné i tím, odkud jedinec pochází. Pravdou také je, že zásadní je i věk migranta. Mladí lidé do třiceti let se zkrátka integrují snadněji. Kladný přístup k sociálním sítím

a internetu obecně usnadňuje získávání informací a celkové znalosti místního prostředí. Íránci navíc velmi obdivují americkou kulturu. Rodiče respondentů ještě žili v době, kdy byly styky se Spojenými Státy běžnou záležitostí a také svým dětem o této zlaté době často vyprávěli. Popisovali možnost vycestovat za studii do zahraničí nebo neexistenci náboženských represí.

Z pohledu dotazovaných je nejlepším činitelem integračního procesu ovládnutí jazyka a integrace prostřednictvím zaměstnání. Výsledky tohoto procesu pro naši skupinu nejsou známy, ale jejich přístup lze hodnotit jako pozitivní a proaktivní. Velmi pozitivně jsou vnímány placené jazykové kurzy, skrze které mají cizinci svého cíle dosáhnout. Jako velmi negativní však vnímají ze strany státní administrativy uznávání, resp. neuznávání vysokoškolských diplomů získaných mimo území Kanady. Je to právě absence nostrifikovaného vzdělání, které brání Íráncům v rychlém začlenění do místního společenství. Uznání či doplnění vzdělání trvá dlouhou dobu a tito jedinci pak žijí během tohoto procesu v určitém sociálním vakuu. Nechtějí se denně stýkat s jinými Íránci, protože cítí povinnost se od této skupiny distancovat, ale zároveň se jim nedaří získat québecké přátele. Výsledkem je, že raději než žít v sociální izolaci si vyhledávají přátele mezi ostatními cizinci. Logické vyústění, neboť se s nimi setkávají na jazykových kurzech. Skupinu zkoumaných Íránců navíc již zastihla zmiňovaná íránská imigrační vlna, proto ve večerních univerzitních jazykových kurzech převažovali právě Íránci. Tento fenomén příliš neusnadňoval, aby se svým soukmenovcům vyhýbali. Přirozeně se mezi některými vyvinulo přátelství.

Při studiu integrace je důležité položit si otázku, jak ke své integraci cizinci přistupují. Vyrovnání a uznání sociálního statusu se týká v poněkud konkrétnější formě i otázky migrantů. Na imigranty se kladou odlišné nároky podle země původu. Tzv. migrace ze západních zemí je považována za automaticky integrovanou. Naopak u cizinců z jiného kulturního milieu, včetně Íránu, je vyžadováno, aby se co nejrychleji přizpůsobili a naučili se jazyk.

Dotazovaní patřili v Íránu k vyšší střední třídě. Není možné toto tvrzení dokázat, nicméně všichni se prohlásili za příslušníky této neproblematické skupiny, jenž nenesé žádné stigma. Nicméně faktem je, že pocházejí z hlavního města Teheránu a již tento původ predikuje určité postavení v místním měřítku. Teherán je považován za jeho výkladní skříň Íránu. Jejich sociální status jako vysokoškolsky vzdělaných osob pobývajících v hlavním městě, je jistě na lokální úrovni vysoký.

V Montréalu je jejich sociální status a role složitější. V québecké společnosti se jedná o další z mnoha přichozích anonymních imigrantů. V práci pak představují mírně problematické osoby bez adekvátního vzdělání. Ve večerní škole jazyků působí jako

homogenní skupina, která se zoufale snaží naučit místní jazyk. Kurzy placené québeckou administrativou jsou však vnímány samotnými Íránci jako nedostatečné. Mírně si stěžují, že jsou nekvalitní a nepovažují je za přínosné. Nicméně jsou povinni se jich účastnit, aby jim na konci semestru provincie odpustila jejich úhradu. A neposledně mají odlišný status ve své rodině v Íránu a také v Montréalu, pokud zde nějakou mají. Střídání rolí je náročným procesem. Respondentům však dle jejich slov pomáhalo vědomí dosavadních úspěchů v rodné zemi a zejména to, že dokázali uskutečnit imigraci. Otázkou zůstává, jak se mění představa o vlastním sociálním statusu během doby strávené na místě.

Ekonomičtí migranti byli dlouho považováni za speciální kategorii, za nižší třídu. Dnes již už toto označení netolerují a nechtějí být nálepkováni statusem občana druhé kategorie. V této diskuzi lze nadnést i zajímavý lexikální rozdíl. Jaký je rozdíl mezi tzv. expatem, imigrantem a migrantem? Ve své podstatě žádný až na malé nuance. Migrant se pohybuje v dlouhodobějším časovém horizontu (více než rok v rámci dlouhodobé migrace) mimo svou zemi původu. Zahrnuje tedy imigranty i expats. Zásadním rozdílem je pojetí a užívání slova expatriots. Jsou tak nazýváni lidé, kteří nežijí ve své zemi původu a žijí a pracují v cizí zemi, jsou to tedy imigranty. Pokud se podíváme na skupinu Francouzů v Montréalu, kteří přijeli za prací v rámci speciální dohody mezi Québecem a Francií tzv. PVT, nazývají se expats. Jsou tak označováni migranti z vyspělých zemí vytvářející si zde své komunity. Přistěhovalci z chudších regionů jsou pak nazýváni imigranti, kteří si vytvářejí své „uzavřené komunity“. Nicméně všichni vzdělaní pracovníci ze všech koutů planety mají potenciál po určité době, vzhledem k jejich jazykové, kulturní a zejména pak lidské adaptaci, přispět k blahobytu společnosti v místě své destinace. Záleží na přístupu obou stran.

9 LITERATURA

ABÉLÈS, Marc. *Anthropologie de la globalisation*. Paris: Payot, 2008. p 280.

ABÉLÈS, Marc. *Penser au-delà de l'État*. Paris: Belin, 2014. p 112.

ARJOMAND, Said, Amir. *After Khomeini Iran Under His Successors*. New York: Oxford university press, 2009.

AXWORTHY, Michael, Z. *Dějiny Íránu: říše ducha - od Zarathuštry po současnost*. Překlad Zuzana Kříhová a Jan Marek. Vyd. 2. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014. 319 s. Dějiny států.

BARŠOVÁ, Andrea a BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. 308 s. Monografie; sv. č. 15.

BIRABEN, Jean-Noel. Essai sur l'évolution du nombre des hommes. *Population*. vol. 34. n° 1, 1979.

BENJAMIN, Claire. 2011. Compte rendu; Benoît Dubreuil et Guillaume Marois, Le remède imaginaire : pourquoi l'immigration ne sauvera pas le Québec. [Online]. Les Éditions du Boréal, 2011. 315 p. Cahiers québécois de démographie, Volume 40, numéro 1, printemps 2011, p. 155-170. Dostupné na: <<http://id.erudit.org/iderudit/1006636ar>>.

BONIFAZI, Corrado. STROZZA, Salvatore. Cadre conceptuel et collecte des données en matière de migration internationales. *Observation, méthodes auxiliaires, enseignement et recherche*, Institut national d'études démographiques, 2006. volume VIII.

CASELLI, Graziela. Les migrations internationales au XX em siecle. Le cas des pays occidentaux. *Les determinants de la migration*. Vol. IV. 2004 p. 13 – 43.

COHEN, Jared. Iran's Young Opposition: Youth in Post-Revolutionary Iran. [online] SAIS *Review of International Affairs*, Volume 26, Number 2, Summer-Fall. 2006, pp. 3-16. Dostupné na: <http://muse.jhu.edu/journals/sais_review/v026/26.2cohen.pdf>.

COLEMAN, David. A. Le rôle majeur de la migration ans les processus démographiques. *Histoire du peulement et prévision*. vol.V.

DADASHZADEH, Aghdas. L'intégration des iraniens de première génération: analyse comparée Montréal-Toronto. [Online]. Memoire. Université du Québec a Montréal. 2003. [cit. 02.10.2015] Dostupné na: <<http://www.archipel.uqam.ca/1191/1/M7726.pdf>>.

DRBOHLAV, Dušan, MEDOVÁ, L., ČERMÁK, Zdeněk, JANSKÁ, Eva., ČERMÁKOVÁ, D., DZÚROVÁ, D. *Migrace a (i)migranti v Česku „Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme“*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. 207 s.

DRBOHLAV, Dušan. UHEREK, Zdeněk. Reflexe migračních teorií. 2007. Geografie – Sborník České geografické společnosti, Vol. 112, No. 2, pp. 125-141.

DUBREUIL, B. MAROIS. G. L'immigration internationale au Québec : choix de société, mais débat esquiv. [Online]. Cahiers québécois de démographie. Volume 40, numéro 2,

automne 2011, p. 369 Dostupné na :<<http://www.erudit.org/revue/cqd/2011/v40/n2/1011545ar.html>>.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 352 s. Studijní texty; sv. 51.

GOULET, Sophie-Helene. Gérard BOUCHARD. L'interculturalisme. Un point de vue québécois. *Questions de communication*. [online]. 2014. [cit. 02.01.2016] p. 393-394. Dostupné na:< <https://questionsdecommunication.revues.org/9133>>.

FUKUYAMA, Francis. *Konec dějin a poslední člověk*. Vyd. 1. Praha: Rybka, 2002. 379 s.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*, Praha: Portál, 2005. 408 s.

HOURLAMI, Albert. *Dějiny arabského světa: od sedmého století po současnost*. Praha: Lidové noviny, 2010. s. 566.

LEE, S. Everett. Theory of Migration. [Online]. *Demography*, vol. 3, No. 1, 1966. [2015-05-05]. pp. 47-57. Dostupné na: <<http://www.jstor.org/stable/2060063>>.

NOVÁKOVÁ, Jitka. *Íránská společnost v období vlády Mohammada Chátámího*. [online]. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, 2012. [2015-12-30]. Dostupné na: <https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/handle/11025/3755/Iranska_spolecnost_v_obdobi_vlady_Mohammada_Chathamih.pdf?sequence=1>.

PICHÉ, Victor. LEHOMDUIS, C. Un siècle d'immigration au Québec: de la peur à la ouverture. *La démographie québécoise : Enjeux du XXI siècle*. 2003.

PICHÉ, Victor. Note de lecture sur Gérard Bouchard, L'interculturalisme. Un point de vue québécois, Boréal, 2012. *Cahiers québécois de démographie*, vol. 42, n° 2, 2013, p. 389-396.

ROVNÁ, Lenka, JINDRA, Miroslav. *Dějiny Kanady*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 436 s. Dějiny států.

RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, HAMPLOVÁ, Dana a PIKÁLKOVÁ, Simona. *Diferenciace reprodukčního a rodinného chování v evropských populacích*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2001. 83 s.

UHEREK, Zdeněk. Integrace cizinců z hlediska emického a etického. [online]. Praha, 2005. Etnologický ústav AV ČR. [2014-07-12]. Dostupné na: <http://www.jirkoc.cz/thuathienhue/dokumenty/terminologie_integrace.pdf>.

VAHIDEDDIN, Namazi. Les trajectoires de l'intégration professionnelle des immigrants iraniens travaillant comme chauffeurs de taxi à Montréal. [online]. These du doctorat. Université de Montréal. 2011. [2014-07-12]. Dostupné na: <<https://papyrus.bib.umontreal.ca/xmlui/handle/1866/5330>>.

ZLOTNIK, Hania. Théories sur les migrations internationales. *Démographie: analyse et synthèse. vol. IV. Les déterminants de la migration*. 2003. Edition de l'institut national d'étude démographique

INTERNETOVÉ ODKAZY NA STRÁNKY STÁTNÍCH INSTITUCÍ

Statistics Canada. Âge (131) et sexe (3) pour la population du Canada et régions de tri d'acheminement, Recensement de 2011. Statistique Canada.[Online]. 2013 [cit. 28. 11. 2014] dostupné na: <[**Statistics Canada.** Percentage distribution of landed immigrants by province of destination, Canada, 1981 to 2011. Statistics Canada. \[online\]. 2013 \[2014-11-28\] dostupné na: <\[>.\]\(http://www.statcan.gc.ca/pub/91-209-x/2013001/article/11787/tbl/tbl4-eng.htm\)](http://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2011/dp-pd/tbt-tt/Rp-fra.cfm?LANG=F&APATH=3&DETAIL=0&DIM=0&FL=A&FREE=0&GC=0&GID=0&GK=0&GRP=1&PID=102009&PRID=0&PTYPE=101955&S=0&SHOWALL=0&SUB=0&TEMPORAL=2011&THEME=88&VID=0&VNAMEE=&VNAMEF=>.</p></div><div data-bbox=)

Statistique Canada. Estimation démographique trimestrielle Avril-juin 2014, no 91-002-X au catalogue. [Online] Statistique Canada [2014-11-21]. Dostupné na: <[>.](http://www.statcan.gc.ca/pub/91-002-x/91-002-x2014002-fra.pdf)

Gouvernement du Québec. Population immigrée au Québec et dans les régions en 2011 : caractéristiques générales. [Online]. Gouvernement du Québec, juin 2014. [2014-11-21]. Dostupné na: <[>.](http://www.midi.gouv.qc.ca)

Gouvernement du Québec. Présence en 2013 des immigrants admis au Québec de 2002 à 2011. Gouvernement du Québec, [Online]. 2013, Online [2013-11-28]. p. 5-6. Dostupné na: <[>.](http://www.midi.gouv.qc.ca/.../fr/.../PUB_Presence2013_admisQc_02_11.pdf)

Gouvernement du Québec, Présence en 2013 des immigrants admis au Québec de 2002 à 2011. 2013, [Online]. 2013-11-28, p. 10-11. Dostupné na: <[>.](http://www.midi.gouv.qc.ca/.../fr/.../PUB_Presence2013_admisQc_02_11.pdf)

Ministère de l'Immigration, de l'Inclusion et de la Diversité. Bulletin statistique sur l'immigration permanente au Québec 3e trimestre et 9 premiers mois de 2014. [Online]. Direction de la recherche et de l'analyse prospective. [2014-11-19]. Dostupné na: <[>.](http://www.midi.gouv.qc.ca/fr/recherches-statistiques/stats-immigration-recente.html)

Gouvernement Québec. Population immigrée au Québec et dans les régions en 2011 : caractéristiques générales Enquête nationale auprès des ménages (ENM) de 2011 Données ethnoculturelles. 2014. [Online]. Dostupné na: <[>.](http://www.midi.gouv.qc.ca/publications/fr/recherches!statistiques/PopulationImmigree_QC_CaracteristiquesGenerales_2011.pdf)

United Nations. [online]. Situation report. International Migration in South and South-West Asia. Iran-In-migration. <[>.](http://sitreport.unescapdd.org/iran/in-migration)

CIA The World Factbook. Iran. [online]. 2015. [2015-07-12]. Dostupné na: <[>.](https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print/country/countrypdf_ir.pdf)

Iran Sanctions. U.S. Department of State. Diplomacy in action. [online]. 2015. [2015-12-01]. Dostupné na: <[>.](http://www.state.gov/e/eb/tfs/spi/iran/index.htm)

Gouvernement du Canada. Les sanctions canadiennes liées à l'Iran. [online]. 2015. [2015-12-01]. Dostupné na: <http://www.international.gc.ca/sanctions/countries-pays/iran.aspx?lang=fra>.

10 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Seznam pokládaných otázek při polo-standardizovaném rozhovoru⁹¹

1. *Věk, jméno, nejvyšší dosažené vzdělání (obor)*
2. *Místo narození, poslední místo pobytu na území Íránu*
3. *Datum příchodu do Kanady/Québecu/Montréal*
4. *Můžete mi popsat Váš život v Íránu?*
 - a. *K jaké společenské třídě se řadíte?*
 - b. *Můžete definovat, co příslušnost k této třídě podle Vás znamená?*
 - c. *Můžete popsat Váš vztah k náboženské situaci v Íránu?*
5. *Jaké byly Vaše důvody odchodu z Íránu?*
6. *Z jakého důvodu jste si vybral(a) jako destinaci své imigrace Montréal?*
7. *Můžete mi popsat celý Váš imigrační proces, který jste podstoupil(a)?*
8. *Jakým způsobem vnímáte termín „integrace“? Co pro Vás znamená?*
9. *V čem spočívá podle Vás „být správně“ integrovaný v Québecu?*
10. *Co jsou podle Vás nejdůležitější faktory úspěšné integrace, pokud je vůbec možná?*
11. *Jakým způsobem se integrujete v Montréal? Úspěšně či nikoli?*
12. *Můžete popsat pozitivní i negativní zkušenosti během Vašeho pobytu v Montréal?*
13. *Plánujete zůstat v Montréal/Québecu/Kanadě?*
14. *Jaké máte cíle do budoucna?*
15. *Máte nějaké další poznámky či postřehy, které byste mi chtěl(a) sdělit?*

⁹¹ Otázky byly formulovány ve francouzském a anglickém jazyce

11 SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

TABULKA Č. 1 POČET OSOB ÍRÁNSKÉHO PŮVODU PŘÍCHOZÍCH DO QUÉBECKU MEZI LETY 2006 A 2014 (ZÁŘÍ).....	45
TABULKA Č. 2 MÍRA PŘÍTOMNOSTI V LETECH 2012, 2013, 2014.....	46
TABULKA Č. 3 ROZDĚLENÍ PŘÍTOMNÝCH ÍRÁNCŮ V QUÉBECKU PODLE POHLAVÍ A VĚKOVÉ SKUPINY.....	47
TABULKA Č. 4 ROZDĚLENÍ ÍRÁNCŮ V QUÉBECKU PODLE RODINNÉHO STAVU, 2011.....	47
TABULKA Č. 5 NÁBOŽENSKÁ PŘÍSLUŠNOST ÍRÁNCŮ V QUÉBECKU, 2011.....	48
TABULKA Č. 6 DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ U ÍRÁNCŮ V QUÉBECKU PODLE POHLAVÍ.....	48
TABULKA Č. 7 NEJČASTĚJI VYKONÁVANÉ PROFESE MEZI ÍRÁNCI V QUÉBECKU, MEZIROČNÍ SROVNÁNÍ MEZI LETY 2006 A 2011.....	49
TABULKA Č. 8 AKTIVITA ÍRÁNCŮ NA QUÉBECKÉM TRHU PRÁCE PODLE POHLAVÍ.....	50
TABULKA Č. 9 POROVNÁNÍ PŘÍJMŮ ÍRÁNCŮ PODLE TYPU PŘÍJMU, PODLE POHLAVÍ V LETECH 2005 A 2010.....	51
TABULKA Č. 10 PASPORTIZAČNÍ ÚDAJE RESPONDENTŮ.....	56